ЕРА, 29 июнь, 1967 шу. № 76 (4401). Мах 2 кеп.

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна

ДИКА ДІАДОЛАДАЬД БАЛХАШ

Денгара денга гаргагІерт Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза сийрдаціей. Цунна доккхийча толамашца накъадахара дегаш айденна къахьегаш ба Надтеречни района «Минеральный» яхача совхоза къахьегамхой. ХІанз сихдаь ялат чуэца деза хахьатІакхаьчай. 3730 гектара тІа кІина, мукха, гороха чІоагІа хьувкъам кхебаьб совхоза кхаш леладераша. Иштта хьийкъа ялаташ ханнахьен ца дойташи чуэцаргдолаш кийчо яра хьалхе а теркам тІабахийтар боахама кулгалхоша, специалисташа. Ремонт яь льина кийча я ткъо комбайн. Ялат чуэца техника кийчъеш дика къахьийгар комбайнераша коммунисташа Дзакаев Іаьлас, Албастов Салмана, Нухаев Махьмада, кхыбараша.

БархІ-итт дийнахьа ца дойташ 220—230 гектара тІара ялат чуэца декхараш тІайийцад хІара комбайнера. Механизатораша дика кхеталу укх шера шоашта хьалхашка латта декхараш мел бехктокхаме да. ХІара гектара тІара планах 16 центнер яккха езача 20—24 центнер ялат даккха лерхІ цар. Цунна тешал да таханара ялатий кхаш. Цо торо хулийтаргья тха коллективага тІайийцача декхарел совгІа Даьхенга кхы а бІаьш тоннаш ялат дохка.

Овсаре къахьегара механизатораш-та дика хьалаш вІаштІехьдаьхад совхозе. Йолаш я чам бола кхача кийчбу столови. Механизатораш-та салоІача хана деша журналаш, газеташ да.

Ялат чуэцача лакхара хьокхамаш гойтараш-та Сийлен грамоташи ахчан премеши тела лаьрхІад совхоза дирекце.

ХІанз хьалхара комбайнаш кхашка араяьннай.

У. МУСЛИМОВ.

ХАННАХЬА А ДОА ЦА ДЕШ А ЧУЭЦА КА БОЛА ЯЛАТ

Гуйрен Іаи декъа хилар бахьан долаш эсало дар вай гурахьа дийна ялат бІаьсти йоалача хана. Цхьабакъда, тІеххьарча хана шортта догІаш дийлхад республика кхашка, ялат массанахьа а сихха дегІаденад, ка дика ба, леррагІа кхачаш латт. ХІаьз латтача гІулакхашка диллача соахкарчул эсалагІа хургдац укх шера ялат.

Ялат хьалкхедарах, из хьувкъадарах кхоачамбаь Іе йиш йолаш бац республика кхаш леладераш. ХІанз доладеннад цар эггара бехктокхамегІа дола балхаш. 200 эзар гектар совгІа я цар укх шера чуэца еза ялата-бобови культураш.

Республика ялат хьалха кхачача районий боахамаш мукх чуэца доладеннад. 25 июнь тІакхоачаш бархІ эзар гектар гаргга е чуэца дезача ялатий 5 процент чуийцад колхозашеи совхозашеи. Массанел хьалха дІадоладаьд кІи марса балхаш Гудермесски района кхаш леладераша. Цу района цхьадолча боахамашка дика вІаштІехьдаьха ду уж балхаш. ДІадахача шерашка санна хьакхари ардари къаьст-къаьста долаш чуэц мукх. Цулухьа болх сиха а лел, ялат кІезигагІа а дов. Мукх чуэца уж Гудермесски районерчарел тІехьагІа доладенна дале а болх сихагІа лел Грозненски района боахамашка. Укхаза хІалзле йиъ эзар гектар совгІа ялат чуийцад. ерригача республика чуийцачох ах хиннa а Іаи из.

Лоамашта юхе ялача районашка ялат тІехьагІа кхаче а укхаза а болабеннаб механизатораш мукх чуэца, кхаьча участкаш хержа а херэца, хержаш раздельно хьокх цар ялат, хІаьта кхаьча лохо биса мукх хьоккхашехьа а оард.

Цхьабакъда, массанахьа ялат чуэцара балхашта дика кийчо а яьй уж дика а лел ала йиш яц. Ерригa республика хьайийцача комбайнашта ремонт яра план кхоачашъяьй. ХІаьта цхьайолча районашка хІанз а тоаянза комбайнаш я, кийчъяьлц хьатташ, тоале дезаш да таразаш. Данза кхы балхаш да. Ялат чуэцара кийчо яь яланза йолча районашта юкъе я Наьсарен район. Укхаза цхьадолча боахамашка хІанз а дикка балхаш де деза кийчо яра.

Укх шера ялат чуэцара къаьстта дика кийчо е а ханнахьа из чуэца болабала а беза вай республика кхаш леладераш, хІана аьлча ший тайпара да укх шерара хьалаш. ТІоадал кІезига хилар бахьан долаш дуккхача моттигашка лоха дисад ялат, хІаьта цхьатарра хьатІа а даьннадац. Цхьадолча боахамий кхашка оасар да. Лоамашта юхе ядача районашка каст-каста догІаш делх. Цу гІулакхаша хьадех боахамий кулгалхошкара, специалисташкара, механизаторашкара ялат чуэцара ханнахьа йоаггІача бесса кийчо яр. деррига балхаш кхетамца вІаштІехьдахар.

Республикера кхаш леладераш мел эшар долаш ба лоацача хана деррига ялат хьакха а арда а, дика хьувкъам хІама ца дойташ чуба. Цхьа эзар совгІа ялат чуэца комбайн, иштта кІа хьокха машинаш, шортта тракторш, дуккха кхыйола механизмаш я вай колхозашкеи совхозашкеи. ХІанз керттера дар цу кхоачамех лаьрххІа пайда эцар да.

Ялат чуэцара балхаш дукха даь а цу лаькъе йоккха опыт йолаш а ба Нохч - ГІалгІайчен кхашкара къахьегамхой. Царна хов Іодижа в оасар дола а ялат миштa хьакха деза, тІаьдача хала болх миштa бе беза, лоха ялат миштa хьакха деза. ЛоархІаме да цу опытах шерра пайда эцар, къонача механизаторашта из бокъонна дІайовзийтар.

Хьакхари ардари къаьста долаш ялат чуэцар пайдане долга хов да, хІаьта укх шера эттача хьалашка дуккха участкаш хьоккхашехьа а арда а оардаш чуийцача бакъахьа хургда. Цо торо хулийтаргья ялат лоха дола участкаш леррттІа чуэца. Цхьабакъда массанахьа а иштта чуэца дезац ялат. Оасар дукха дола кхаш хьакхари ардари къаьста долаш чуийцача дикагІа хургда.

Ялат чуэцара балхий фронт ди тІехьа шерлуш латт. БІаьш тоннаш ялат кхаьчад хьатташка. Ди тІехьа дуккхагІа хургда цига хьакхухьа ялат. ХІанзе а денз вІаштІехьдаккха деза пачхьалкхен заготпункташта ялат дІакхухьилга. Сийлахь - боккхача Октябра сийна яьржача яхьа юкъе болхаш вай республикерча къахьегамхоша дош деннад Даьхен план-заказ ханал хьалха кхоачашде. Беррига низ тІабахийтз беза дош кхоачашдара.

Ялат пачхьалкхен пункташка дІадахьар а из дохкара план кхоачашъяр а автотранспортах тийша да. Автобоахамий, колхозийи совхозийи кулгалхой, партийни организацей декхар да еррига автотранспорт ялат дІаоза кийча хилийтар. цо лерттІа болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккхар. Шофераш-ка шин смена байта беза болх. автомашинашта диспетчерски управлени хилийта еза.

Колхозашкеи совхозашкеи дуккха тракторни прицепаш я. амма дуккхача боахамашка хІанз а тоаьяц уж. Цхьаккха а тележка хила йиш яц укх шера ялат чуэцача хана болуна беш. Шерра пайда эца беза пачрех комбайнаша аьрда кІа хьатташка хьакхухьача.

Хьатт, элеватор чІоаггІа лоархІаме я ялат чуэцача хана. Ялат дахьаш яьхка машинаш чехкагІа йоасса мею чехкагІа леларгья ялат дІаувза машинаш. СихагІа кхоачашъергья пачхьалкхен план. Цудухьа чІоаггІа теркам тІабахийта беза хьатташи элеваторашки кийчъяра. уж ялат тІадоттачеи тІера Іодоаккхачеи механизмашца Іалашъяра, укхаза дийнахь а бус а лаха болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккхара.

Дукха балхаш да укх шера де дезараш. Ялат чуэццашехьа а пожинни культураш дІае еза, хьайбашта доакъар кийчде деза, кхы балхаш де деза. Уж балхаш аргІанна а цадеш комплексно де деза. КІа оарда комбайн тІера хьайоаллашехьа а дІатІаоттае еза ча хьагулду а ардгІаш ду а механизмаш, царна тІеххьа лела еза лаьтта оаха тракторш. Цар болх бийсанна бе беза.

Ялат чуэца дезараш нах ба: трактористаш, комбайнераш, шофераш, кхыбараш. Партийни организацей декхар да хІара болхлочо ший беррига низ тІабахийта болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккхар. Цига шерра боаржабаь политически культурни болх хила беза, наха эша бытови хьалаш хила деза, шерра йоаржае еза социалистически яхь.

Ялат чуэца доладеннад. Ди тІехьа юхегІерт из бІаьх лоамашта. Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхоша шоай низ кхобергбац ялат ханнахьа а ца доадеш а чуэцара, пачхьалкхенна хьалхашкара шоай декхар сийленна кхоачашдара.

МАЬХЕРА КУЛЬТУРА ЙОВШ ЛАТТ

шекара свеклана гІулакх дац

Укх шера хІара гектара тІара 200 центнер шекара свекла яккха лакхара социалистически декхараш тІайийцад Шаьла района шекара свекла лелаераша. Из юртбоахама лоархІамера культура чІоагІа хьувкъаяра дукха къахьега дезаш я. ДІадахача шера гурахьа оахаш лаьтта хьаьдеш органически минеральнии удобренеш тайсар. БІаьсти йоаллаше агротехнически бокъонаша дІадеххача тайпара обработка яь 3810 гектара тІа шекара свекла дІайийнай района боахамашка.

Дика кийчдаьча лаьтта дика фу дІадолларал совгІа из культура хьувкъаяра дІайийначул тІехьагІа дукха гІулакх эш.

Из мишта кхоачашду хьожаш хилар тхо укх деношка «Шалинский» «Джалка» яхача совхозашка. Укхаза хьагуш дола сурт шекара свеклах доккхий вергволаш дац.

«Джалка» яхача совхозе 1146 гектар дІадоац шекара свеклас. Цох 840 гектар тІара шекара свекла оасар доацаш цІена, нийлхъяь латт. Цхьабакъда, юхейиса 51 гектар йолча участкашка дІайийнар фуй ца ховш латт: тІеххарашка кхаччалца сурепка тІаьннай. ХІаьта 255 гектара тІарча свекла хьатІаланна зІирраш дитткъа, ховха, юкъ-юкъе свекла хьатІа ца йоалаш йовкъаш йолаш я. Хьагучох бІаьсти подкормка ца еш дисад уж кхаш. ХІаьта цул совгІа хьатІаьннача растенешта доаггІача хана лаьттанцара тІоадал соцаеш, растенешта зуламерча саоахкача хІамашта, оасара духьал къовсам боаржабара ханнахьа оарцагІбаьхабац къахьегамхой. Ховш махиллара растенел сихагІа дегІадоагІача оасаро Іи ду, лаьттанцара тІоадал, питательни элементаш дІаувз, дазараши садоахка зуламера хІамаши ебаю.

Къаьстта белгалъяккха еза В. Баснакаев управляющи нов Исаев агрономи волча цхьоалагІча отделене еррига дІайийнача 380 гектарах ткъо гектар йола шекара свекла йола участок оасарах яйналга. Цхьан сага кулг кхийттадац цу тІа. Из участок тІачІоагІъяь цунна доал деш саг вац.

Фу деш хиннаб - хьогІ отделене кулгалхойи специалисташи хІанзалца?

Цу лаьттан тІа къахьегаш шекара свекла хьатІаяллалца йолча хана дІадахийта пачхьакхен рузкъа хьан чотах отталергда юхаметта.

Цул дикагІа сурт дацар цу совхоза управляющи нов. Лотареви агроном нов. Масаеви волча кхоалагІча отделене тхона бІаргадайнар. Укх отделене 360 гектара тІа шекара свекла дІайийнай. Боахама кулгалхоша ханнахьа йоакхо льяц шекара свекла дІайийна участкаш звеньяшта тІачІоагІъяра. Из культура кхеярга дІабола мах лохбергболаш механизаци юкъейоалаяра.

Дог дохадеш хала дар оасарах хІама бІарга ца гуш улла шекара свекла дІайийна 31 гектар йола участок бІаргаяйча.

— Мишта нийсденнад ер иштта? — аьнна хатар дича, — нах бац, — яхаш бехказа бовла гІерт совхоза кулгалхой. Мича бахаб соахка хинна йоккха опыт йола шекара свекла кхераш?

Шоай ханнахьа теркам тІабахийтабац совхоза кулгалхошеи специалисташеи шекара свекла лелаерий къахьегам нийса вІаштІехьбаккхара.

Плантацешка нагтахьа арабовла нах свеклаца цхьаккха гІулакх долаш бац. Хоаш да цар фу новкъостал дергда шекара свекла кІалхара яккхара.

«Джалка» совхозера «Шалинский» совхоза кхашка дахар тхо. Укх боахаме планах 540 гектар дІае езача шовзткъе итт гектар совгІа йийнай шекара свекла. ГІалат баьннаб боахама кулгалхойи специалисташи шоай низий лоархІам ца барах. Цу ерригача свеклах хІанзалца оасар даьи нийлхъяьн 340 гектар маьра яц. ШоллагІчеи кхоалагІчеи отделенешкара (нн. Усумови Юсупови управляющеш) 56 гектар шекара свекла даха дог доацаш яйналга лархІа езаш я. ШоллагІча отделене 70 гектари кхоалагІча отделене 27 гектари цхьанна сага тІа ца чІоагІъеш улл.

Боахаме йолаш я хІара бІаь гектара обработка е низ кхоачаргбола техника. Цох боагІІача тайпара пайда ийцабац совхозе.

ХІапачул тІехьагІа шекара свекла йовргйоацаш кІалхара яккхара де хІама дац цу боахамашка. ХІана аьлча, нагахьа санна деррига низаш оарцагІдаьха оасар де лаьрхІача а пайдана дац. КІалдиса мерза овлаш оасара йоархІаица хьалдувл. Кхерам болаш да хІара гектара тІара 250 центнер яккха тІайийца социалистически декхараш кхоачаш ца деш дисар.

Лоацача хана цу халача хьала кІалхара довлара йоаггІаш йола мероприятеш белгалъе еза. Лакхбе беза юбилейни шера социалистически декхараш кхоачашдара бола бехктокхам.

«Сердало» газета рейдови бригада: М. ТАНДЕЛОВ — КПСС Шаьла райкома инструктор, И. ПУГАЧЕВ — Шаьла районни производственни юртбоахама управлене агроном, М. АЛЬДИЕВ тха собкор.

ГРОЗНЕ СТУДЕНТАШ КАЗАХСТАНЕ БОЛХ

Селхан Грознерча комсомольцаша накъалькхар вай городе вІашагІъеллача гІишлошъерий отрядацара Казахстане йода студентий хьалхара группа. Массехк ди даьдча Целиноградски областе баха арабаргба шоай лоІамагІа болха вожаш а. Уж хургба Целиноградера Атбасарага, Есилага кхаччалца йолча машиннаькъа участке болх беш. Студенташа цу наькъа электрификаци яра балхашца дакъа лоацаргда, нах чуІа цІенош, клубаш, станцешкара гІоина йола гІишлонаш хьалъергья.

Отряда юкъевахав мехкдаьттан педагогически институтий, мехкдаьтта техникума, кхыча дешара заведеней 450 гаргга студент.

Вай кагий нахи мехкарийи чІоагІа са айденна ба. Ахкан хаьарча «къахьегама семестре» махулла дуккхагІа хІама хьаданза ца Іе лаьрхІа ба уж.

Студенташ балха дика кийчбеннаб. Массанена а ше къаьстта йолча формагІа даь баракъаш деннад.

Вай студенташа болх бергба Москверча студенташца цхьана.

СУРТА ТІА: Грозный станцера Казахстане баха баьхкача комсомольций группа.

Н. Кобиашвиле сурт.
В. Вахаева текст.

МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАРИЙ ТОЛАМ

Ди тІехьа дуккхагІа хул Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе ялх бетта план кхоачашъяь цехаш, установкаш. Царех я Бычкова Раиса Уверьяновна керте латта цхьоалагІча цеха коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара ах шера план 23 июне 110,1 процент кхоачашъяьй цеха технологаша. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах укх шера пачхьалкхенна кхоадьд 150 эзар сом.

Хьинаре къахьегарца белгалваьннав цеха оператор М. Невежин, оператора гІоьнчаш О. Абдулрашидови М. Зулуеви.

ЦхьоалагІча цехал дукха тІехьайисац Куравин Владимира кулгалду йиьлагІча цеха коллектив а. Къахьегама овсарлен план 5,8 процент тІеххоачашъяьй. Цакха хьалхле дІа ца хецаш болх беш хьайоагІа цу цехера Абасалиев Мамеда кулгалду № 2 йолча установка коллектив. Цига хьинаре къахьег технологаша нн. Бурлавенко Ивана, Льянов Джабраила кхычар.

Л. ФОМЕНКО.

КЪОВСАМЕИ ТОЛАМИЙИ СИЙЛЕН НИКЪ

Вай мохк Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара накъабола творчески низах тоабенна, сийрдача коммунистически кхоаненах бизза тешаш, ленински партена гонахьа кхотабенна. Вай общество йохаргйоаца морально-политически цхьоагІо йолаш хилар кхы цІаькха а тешавеш хьахьокх дерригача советски халкъо КПСС ЦК июньски Пленума решенеш чІоаггІа могаеш хиларои парте арахьара а чухнахьара а политика. Израила агресси дІаякхара, тІом тІаэтта ОАР, Сири, кхыйола Іарбий пачхьалкхенаш хьаллацара, дерригача дунен тІарча машара гІулакха кхераме дола агрессех хула тІехьа тІалоагІараш ца хилийтара тІадерзадаь Центральни Комитетои Советски правительстваи деш дола гІулакхаш но хьинаре хьаллоацаш хиларои. Пленума решенеш парте генеральни линии шийна чулоацаш я. советски халкъа овлангара хьашташеи лоІамои маяххара я.

Селхан кепа теха аральхай «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара» йола КПСС ЦК июньски Пленумо могаяь парте Центральни Комитета Тезисаш. Цу Іалаьмате боккха лоархІам болча документа тІа яь я Октябрь котбаьнначул тІехьагІа советски халкъо баьча турпалча наькъа итогаш, керда общество хьаеш ленински парте лелаяь хьалхлеи Іалаьмате йоккха опыти йоашх, из общество дегІаяра хІанзарча этапа декхараш къоасталаьд.

«ДІадахача итташ шерашка йоах ЦК Тезисаш тІа, массе а оагІорахьа исторически техкад Октябрьски революце гІулакх, ше эшаргдоацаш хилара низ, вай мехка а хІаьта иштта дерригача планета тІа дахача халкъашта а марксизма-ленинизма цІеяй дІаккха а бовргбоаца лоархІам хьахьекхаб цо. Из даха а дах, котдаьнна а латт социализм котъяларца. СССР-е коммунизм хьалъеш, социализма дунен система дегІайоалаеш карагІдаьннарашца, болхлой болам чІоаггІа низ болаш баржарца, къамаш-мукъадахара къовсама толамашца. Лаьттан тІарча бІаьш миллионаш болча наьха уйлай да а хинна дІааттай марксизм-ленинизм, вай заман эггара боккхагІа бола политически влияни ю низ а хинна дІааттаб коммунистически болам».

ХІара дено дахь вайна Октябра идеяш нийсен вахара мегаши хиларах, дунен историен берригача ндькъа цар кІоаргга воздействи еш хиларах, парте хьалхлеина советски халкъо беш бола никъ нийса хиларах дола тІа-тІа керда харцде йиш йоаца тешалаш.

Октябра 50 шу дизара лакхаленна тІара къовсамеи кхолламеи баьча наькъага хьожаш, классови къизача тІемашкеи чІоаггІа къахьегаши даьхача сийлен толамех де а доагІаш доккхал деш советски нах Іалаьмате чІоагІа мутІахьа ба Коммунистически партена. Маркса—Энгельса гІулакх сийлахь-доккха дІахьочоа, гениальни хьаькъалхочоа, доазагІваргвоацача революционера, социалистически пачхьалкхе хьаьчоа В. И. Ленина, боарам боаццаш уж дукха а деза.

Ленина кхеллачеи хьалкхельчеи Коммунистически парте шийна чуийцад революционерий тІехьенаша Іоадаь эггара а сий долашагІа, хьаькъал долашагІа, денал долашагІа мелдар. Парте низ Іоа а баьб, Іоа а бу халкъаца долча чІоаггІачеи шеррачеи бувзамашца, марксизма-ленинизма принципашта тешаме хиларца, революционни теори хадданза творчески дегІадоалалеш хиларца. Цо дІахо хьу троцкизмана, мелкобуржуазни авантюризмана, аьттехьарча оппортунисташта, националуклонисташта, кхыча антиленински течнештеи группаштеи духьал машар хургбоацаш лоаттабаьча къовсаме котбаьнна гениальни никъ.

Вай заман эггара дикагІбола хІама кхоллаш бола низ хиларах тарра болхлой класса исторически лоархІамах бола марксизма-ленинизма хьехам бизза бакъбир дунен тІа эггара хьалха хьахиннача социализма мехка ерригача ах бІаь шерарча опыто. Сийлахь-доккхача де дагалаттачо — социализми коммунизми хьалъяро — кхы а чІоагІа кхота а бир, чІоагІ а бир болхлой классеи ахархойи бувзам, чІоагІбир ерригача обществa идейни цхьоагІо. Социализмана карагІдаьннача эггара а боккхагІа лоархІам болча исторически хІамаех цаІ хІам болча ленински къамий политика котъялар, вай Даьхен халкъий социалистически вошал. ХІанз хьадаьд деррига къамаши халкъаши кхы а айхагІа кхотадаларан цар вІаши беркате гІулакхаш леладаран эша деррига хьалаш.

Социалистически пачхьалкхе хьахиларен из дегІаахареи исторически коммунизма идеалашта советски халкъ боарам боацаш рьаза хилара къаьгга долча масалех диза да. Пролетарски диктатура чІоагІьяра тІехьа доаттабеча къовсаме, мехка индустриализаци еш, юрта боахама коллективизаци еш, культурни революци чакхйоаккхаш, граждански Сийлахьбоккхача Даьхени тІемаш тІа латаш, тІом хинначул тІехьагІа маьрша боахам буллаш — массанахьа а турпала халкъ, къахьега халкъ, хІама кхоллаш дола халкъ долаш латта а лаьттал, латташ а да из.

ХІанз хІара ког мел баьккхача холуш да овлангара хиннача социальни хувцамий беркат. Мехка беррига гражданаш шеррача социально-политически бокъонашца Іалашбаь ба, личность кортамукъа я, пачхьалкхенна доал дара, боахама, общественни гІулакхашта юкъе хьинаре дакъа лацара эша шерра торонаш хьайийлай, халланза лакхлу советски вахара хьал. Социалистически строе хІара денна хьахьокх капитализма системал ше геттара толашагІа хилар.

Вай мехка йизза а хьалза а социализм котъяларо хьаьй коммунизм хьалъярга довлара эша хиланза яргйоаца еррига предпосылкаш. Ший Программа тІа, XXIII-ча съезда, КПСС ЦК-а октябрьскии — (1964 ш.) цул тІехьагІа хиннача Пленумий решенеш тІа парте къоастадаьд СССР-е коммунизм хьалъяра керттера доставашли, декхараши, уж кхоачашдара хьала дола наькъаши. Уж решенеш кхоачашъяр КПСС-ои советски халкъои тахан беча балха керттера чулоацам ба. Мехка Іилман наькъаца доал дара Іаламате боккха лоархІам а беш, парте тІагІертта кхоачашду халкъа боахама. вай обществa социально-политически духовни вахара дегІадаьккха эггара а боккхагІа лоархІам болча хІамаех цаІ... доал деlга эргадаьккха тоадара гІулакхаш. Шенхаштта делаю партийни, пачхьалкхен, идеологически балха деррига доакъошка ленински нормаши принципаши. Эргайоаккхаш тоаеш я социалистически демократи. Социализм котъяларца пролетариата диктатура пачхьалкхе деррига халкъа политически организаци а хилий дІаотт, болхлой класса хьалхле лелаяра лоархІам а болаш.

Сийлахь-боккхача Октябро дІайолайир дерригача дунен масштабе капитализмагара коммунизмага революционни хьисапе довлара юхь. Октябрь котбаьнначул тІехьагІа хьахинна эггара а йоккхагІйола исторически событи я дунен социалистически система хьахилар. Октябрь котбаларо хьабир хІанзара дунен халкъашта юкъера коммунистически болам. Юхатохалург боацаш дегІабоагІа Азе, Африка, Латински Америка халкъий къамани социальнии хьакъехьа шоай лоІамe хилара тІехьара низ бола болам.

Ший интернациональни декхара тешаме йолча Коммунистически парте, советски халкъо долла хІама ду социалистически пачхьалкхенаш дІахо а кхотадра, вай ханарча дерригача революционни низашца цхьана империализмана духьалара, машара, демократена, къамаш шоай лоІаме хилара, социализмана тІехьара къовсам боаржабара марксизма-ленинизма принципиальни дарда тІа дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи болама цхьоагІо дІахо а чІоагІъяра. Вай парти даиман хаддаза тІехьа я 1957-чеи 1960-чеи шерашка хиннача московски совещаней Декларацe тІеи Заявлене тІеи оттаьча коммунистически болама генеральни линена. Дунен коммунистий болам чІоагІбара боккха лоархІам болаш хилар Карлови Варашка хиннa Европерча машареи кхерамзлени проблемашта хетаяь европейски коммунистически болхлойи партей Конференци.

КПСС ЦК-а Тезисаш Іалаьмате чІоагІа наьха дог гІоздоаккхаши уж оарцагІа боахаши дола политически документ да. Цар советски наьха дог ураувттаду кхы а сий дола гІулакхаш дара, вай сийлахь-доккха гІулакх бакъхиларах бола цар тешам кхы а чІоагІагІа чІоагІбу. парте идеалашта доазув доацаш тешаме хилара уйланца, советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйланца, буржуазни идеологеца машар хургба хилара уйланца халкъа кхетам балара новкъостал ду.

Партийни, комсомольски, профсоюзийи организацеш декхарийла я КПСС ЦК Тезисай чулоацам хІара къахьегамхочо кхетабергбола гІулакх дара йоалхо е.

Из дара дуккха хІама де деза кепайоазон, радио, телевидене органаша, пропагандисташа, докладчикаша, политинформатораша, культура учрежденей болхлоша. Тезисаш кІоаргга дІайовзийтара шерра пайда эца беза кепайоазони къамаьл деш ееи пропаганда тайп-тайпарча формех.

Советски халкъо дика кхетаду ший тІехдола интернациональни декхар коммунизма материально-технически база хьалъяра парте белгалъяьха планаш кхоачашъяр. чІоаггІа къахьегарца вай Даьхен политически, экономически, оборонни низ — машара, демократе, социализма чІоагІало чІоагІъяр долга. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара баха мабоагІара накъабахара тІехьа яхь лоаттаеш, советски наха терко тІайохийт коммунизм хьалъяра керттерча участкашта: пятилетка заданеш кхоачашъяра, экономически реформаш чакхъяхара, къахьегама овсарле, промышленни юртбоахамеи производства эффективность лакхъяра, Іилмеи культуреи дегІайоалаяра.

Октябра идеяш, коммунизма идеяш вай заман керттера идеяш я, вай заман исторе сийлахь-боккха творчески низ ба. Цу идеяшца кийчденна, революционни къовсамеи социализм хьалъяреи Іалаьмате йІаьхийча опытаца чІоагІало дувца советски халкъ ленински парте хьалхле а леллаеш бІувенна дола керда обществo хьалъяра новкъа. ХІара дено, хІара шеро тІа-тІа кердагІа коталонаш яхьаргья Маркса—Энгельса—Ленина хьехама, коммунизма гІулакха.

(26 июнера «Правда» передовая).

А. Н. Косыгин Кубе хилар

ГАВАНА, 27 июнь. (ТАСС). Кубай Революционни правительства хьийха ваха СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин доттагІала визитаца 26-ча июне Гаване кхаьчар. Аэродроме А. Н. Косыгина накъабаьхкабар Кубай Революционни правительства премьер-министр Фидель Кастро, Куба Республика Президент Освальдо Дортикос, Кубай Компарте ЦК организационни гІулакхашта вола секретарь Армандо Харт, Кубай Компарте ЦК арахьарча политически дешашта йолча комиссе председатель Османи Сьенфуэгос, Куба республика кхыча мехкашцарча гІулакхий министр Рауль Роа, кхыбола официальни нах.

А. Н. Косыгина накъабаьхкабар Куба Республике СССР гІулакхашта ханна поверенни вола Ю. В. Лебедев керте латтача советски посольства болхлой.

ГАВАНА, 27 июнь. (ТАСС). 26-ча июне саррахьа, Кубе дІакхаьча дукха ха яладехьа, Гаване а цунна гонахьарча провинце районашка а гІолла лела вахар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин. Советски правительствана керте латтачунца бар премьер-министр Фидель Кастрои кхыбола кубински кулгалхойи.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ХЬАЛХАРЧА МУГIАРАШКА — КОММУНИСТАШ

Гудермесски района «Степной» совхоза къона боахам ба. Из йилла хIанз кхоалагIа шу мара дац. Цун кертера достам — дуга кхеделга.

Совхоза коллектив боахам билла йолалуш, хьадаь цхьаккха а хIама дацар укхаза. Юкхьанца юллача кирпишкагара, юкхьанца общежитена йоллача лардагара, кхай тIа боаккхача юкхьанцарча боалагара дIалоладир цо из гIулакх. Совхоза къоастадаь льтташ цхьанна а хана цхьаккха а хIама дIаенза а ушалаш йолаш а дар.

ХIаьта а хIанз, боахам биллачо кхоалагIча шера, ала йиш йолаш да совхоза коллектива, партийни организаци керте а йолаш, дикка дукха хIамаш карагIдийнилга, дика традицеш укхаза хьахиналга. Кхоачам ба нагахьа санна совхоз йиллача хьалхарча шера 180 гектара тIа мара дуга дIадийна ца хиначаь моттиге шоллагIча, 1966 шера из 1500 гектара тIа дийна хилар аьлча а. ХIаьта 1967 шера коллективо 1800 гектара тIа дуга дIаде декхар тIайица хиннадале, ше денна дош сийленца кхоачаш а деш, 1850 гектара тIа из дIа а дийра. Цул совгIа совхоза дIайийнай горох, гидуаргаш, бьацадаарий культураш.

Дикка чIоагIа дегIаенай цу шерашка партийни организаци а. Цун денал лакхденнад.

Боахам дегIа ме ух чоалханегIа дера коммунисташта, совхоза еррига коллективана хьалхашка уетта декхараш, хIана аьлча совхоза партийни бюрос, коммунисташа шоай еррига болх производствана хьалхашка латтача декхарашка хьежжа вIаштIехьбаха беза.

1967 шера, юбилейни шера кийчо елга партийни организаце дIадоладир 1966 шеррехьа а. Отчетно - хоржамий партсобране, кхоачамбоацараш гуча а даьха, 1967 шера де деза хоадамболлаш дола гIулакхаш белгалдир. Коммунисташ балха керттерча участкашка дIанийсбир. тIехьаюсача участкашта де деза новкъостал белгалдир, балха стиль хьадла эргаьаккхар, тIайийяь решенеш кхоачашъяра дикагIа тIахьожам лоаттабелга вIаштIехьдаьккхар. Собране хьадла дола декхараш оттадир механизаторашта хьалхашка тракторашта, кхыйолча юртбоахама техникана ремонт яра, аябь ахара хьакъехьа, уж балхаш кхоачашдара ханаш оттайир.

Цу дерригнех а кастта беркат даьлар. Тракторашта ремонт елга, графикал хьалха а дувлаш. йистедаьлар, еррига а хIана яц аьнна йола майда (95 процент) аяба аьхар.

1967 шера тIаеца социалистически декхараш шерра вIашагIтехача активе, совхоза болхлойи гIулакхерча наьхеи юкъарча собране дийцар. Партийни организаце шийна хьалхашка, совхоза еррига коллектива хьалхашка оттадир юбилейни шера планах лаьрхIача 30 центнера меттел 45 центнер хIара гектара тIара дуга даккхара декхар. Уж декхараш, массава раьза а волаш, тIайийнар. ХIаьта коммуниста Муазов Iабдулвахас, Салулаев Зеваде кулгалдеча звеноша юбилейни шера декхар даь шоашта тIайийнар шоаех хIаранегарча шишша бIаь гектарах хIаране тIара 51—52 центнер дуга чуэцилга. Совхоза 2-ча отделене коллективо (цига партгрупиа я) тIайийнад шийгарча 1000 гектарах хIаране тIара 50 центнер дуга даккхара декхар, планага диллача 30 центнер яккха езача моттиге. Лакхдаь декхараш тIайинад кхыча культурай хьакъехьа а.

Гуш ма дий из геттара халеи геттара бехктокхамеи декхар дола, нагахьа санна дуга дувлга вай республикерза гIулакх хилари специали[...] а тIехьа болча дуга леладераша хIанзчул тIехьагIа Iомаде дезаш дукха хIамаш хилари теркалдича мухха а. Цул совгIа кхы тIа а халонаш хулийтен лерттIа болх бара новкъарленаш юи объективни а субъективни а дола дукха а тайп-тайпара бахьанаш а дикка дукха долаш да.

Партийни бюрос хьалха а даьккха, механизатораши хий декхараши Iочабара бетта йола курсаш яхкаьир. Цига нарна хьийхар дуга чекашта Iунал дареи дуга кхедареи агротехника бокъонаш.

Совхоза партийни организаце къаьстта а терко йир ялат дIадева компанена кийчо яра. Из дош дукнаш хиннача партсобране хIара цеха (коммунисташ керте латтача ремонтни мастерскена, гаража, транспортни бригадана, гIишлой бригадана), отделенена хьалхашка оттадир хьадла дола декхараш. Цехашка, бригадашка, отделенешка нахана боккха болх бир, ялат дIадера кампани лоацача хан чухьа—итт шийтта дийнахьа чакхъяккхар боккхача лоархIаме хилар царга дIа а кхетадойташ. № 2 йолча отделене партгрупие еррига коммунисташ звенашта тIачIоагIбаьбар — хьадза дола новкъостал де а тIахьожам лоаттабе а.

Ялат дIадера кампанена кийчо еча юкъагIа льтташ де деза балхаш а даь кийчдарал совгIа, хIара гектарага 5 центнер йохийташ минеральни удобренеши дуккха а органически удобренеши яхийтар.

ХIанз, итог еш, тха бIубеша ала йиш я цу берригача кийчо яра балхах дика беркат даьнна хилар. Иштта, 1850 гектара тIа дуга дIадийна даьлар 8 дийнахьа. цу гIулакха лаьрхIа хиннар 10—12 ди хиннадолхехьа а; цхьан агрегато дIаювра 25—27 гектар нормага диллача 10 гектар дIае езача метте: дIадийнача дуга на юкхьанца дулла хий 8—10 дийнахьа дилла даьлар из 12—15 дийнахьа дилла дала а мегаш долча метте. Уж боккъала а дика ханаш я. Совхоз 14 мае дуга дIадийна яьлар, хIаьта 22—24 мае юкхьанца дулла хий дилла а яьлар. Дахана шера цу юкъагIа деррига а 30—40 процент мара дIадийна даьнададар дуга. Июна юкхьанцарча деношка еррига майна тIа дIадийна дуга боккъала а башха тIадаьнча дIаьттар, дахача шера цу юкъагIа из дIадувш лаьттача моттиге.

Ялат дIадувча ханарча социалистически яхье итогаш еш совхоза партбюрос дирекцеи профкомацеи цхьана соцам бир совхоза дикагIа болча дуга леладераштеи механизатораштеи Хрестора грамоташ а ахчан совгIаташ а дала. Парех ба шоай участкашка эгтара хьалхагIа дуга дIадийна баьнна звеньевойш бола коммунисташ Муазов I., Салулаев З., дуга леладу коммунист Тукугов Сайд-Iалви, № 2 йолча отделене тракторни бригада бригадир коммунист Чуликов В., техновкъостала шофер, газоэлектросварщик коммунист Байтукаев Iабдул, шофер Давлетхаджиев, дуккха а кхыбараш. Цар шоаш тешшаме къахьегаш хилара хьокхамаш тийннад.

«Степной» совхоза коммунисташта хьалхашка кхы а геттара цIенхашттара декхараш, кхоачашъянза йола дукха проблемаш латт. ХIаьта, цул совгIа, духхьала дIаала дезаш да парторганизаце балха юкъе хIанз а дукха кхоачамбоацараши даиза дисараши долга. Цхьабакъда, никъ нийса даьцаб — доллача хIаманна а массе хана а хьалха латтилга. Дика традице лард еллай — денна дош гIулакхаца дIачIоагIделга.

Т. БАГАЛДИН,
«Степной» совхоза партбюро секретара заместитель.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯР — ЛОАРХIАМЕ ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕКХАР

Берригача мехка Советски Iаьдала ах бIаь шу дизара сийна, льржа социалистически яхь КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяра, кердача пхе шера плана доккхий декхараш кхоачашдара тIаерзаь я эггара хьалха. Уж кхоачашдара хиланза даргдоаца хьал да халкъа боахама берригача доакъошка цахаддаш къахьегама овсарле лакхъяр. Коммунизм котъяккхара эггара лоархIамегIара, эггара керттера хьал а лоархIаш къахьегама овсарле лакхъярах йола ленински идеи хила а хиннай, я а я, хург а я производства экономически эффективность нахаддаш лакхъяра ларл.

Къахьегама овсарле лакхъялар хьагучадоал эггара хьалха выработка дукхагIа хилара, продукце единица яккхарга дIабода къахьегам кIезигбалара. Выработка дукхагIа хилараи продукце единица яккхарга дIайода материал, энерги, оборудовани кIезигьдароп Iалашду из яккхарга дIабода мах лохбелга. ХIаьта цо а шийаргIанна маьхаш лохдаларгеи бахача наьха товараш ийде дукхагIа низ кхачаргеи вуг. Долче, къахьегама овсарле лакхъяр — общественни рузкъа дукхагIа хилараи къахьегамхой хьалгоро лакхъяларaи йола ларл. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац, болх беш бараш кхы дукхагIа ца а хулийташ, дикагIа йола продукци дукхагIа арахецара промышленни предприятей коллективаша хьегаш дола къа юбилейни шера декхарашка ше мадарра хьахьекха хилар.

Из патриотически инициатива шера хьаллаьцай Нохч-ГIалгIайчен дукхача заводашка, фабрикашка, промыслашка. Сийлахь-боккхача Октябра баха боагтIача тайпара накъабахар духьа тIанийцача республика промышленноста болхлой декхарашка лаьрхIад къахьегама овсарле планахчул 1,5 процент дукхагIа лакхъе.

Мишта кхоачаш[ъ]ю социалистически декхарий из лоархIамера пункт? Юбилейни шера республика промышленносто пхе бетта баьча балха итогех къахьегама овсарле планаца нийсйича 102.7 процент хилар, хIаьта соахка цу ханна хиннача боарамца нийсйича 8.6 процент лакхъеннай из. Валови продукци боарам цу юкъа 13,5 процент лакхбеннаб.

Укх шера дIаяхача юкъагIа къахьегама овсарле лакхъяра дика хьокхамаш даьхад дуккхача предприятеша. Масала, «Грознефте» болх беча промышленно - производственни персоналах цхьан сага лоархIаш январь — май бетташка хьаяь валови продукци планови заданел ши процент дукхагIа хилар, хIаьта соахка цу ханна хьаяьчунца нийсйича — 121 процент хилар.

Къахьегама овсарле лакхъяри хьадоаккхача мехкдаьттага дIабода мах лохбари духьа промыслашкеи бурув деттача конторашкеи шерра пайда эц хьалха латтача методех: тIоанашта искусственни Iоаткъам бар, цхьа шарошечни осташ юкъехкувлар, спуско лотьемни операцешта механизаци яр, дIамига диаметр йолча остаех пайда эцар, кхыйола мероприятеш.

Укх шерара пхи бутт дIадахача шера пхе беттана нийсбича къахьегама овсарле 11 процент лакхъеннай Грозненски химкомбинате. хIаьта изаал дукхагIа арахийцай продукци а. Цу юкъе доккха дакъа лаьцад болх беш бола нах кхы совгIа на а хулийташ продукци дукхагIа арахецаргйолаш дола чухьара кхоачамаш хьагучдахараи шерра оарцагIдахараи болхлоштеи специалисташтеи юкъе беча организаторски политически балха масте тайпа формаех пайда эцаш йолча комбината партийни организаце. Дукха ха йоаццаш специалистий йоккхача группо дакъа а лоацаш комбината партийни комитето йийнар къахьегама овсарле дIахо лакхъяргйола мероприятеш, хIаьта из лакхъяро йиш хулийтаргья кхы а лакхагIа дола производства экономически эффективноста хьокхамаш даха.

Къахьегама овсарле цахаддаш лакхъярaи кхыдола экономически хьокхамаш тоадараи йола шерра торонаш йоахк моральни материальни стимулаш кхетамца юкъекхахьарах. Уж торонаш дуккха а дукхагIа шеръю экономически реформо. Цу тайпарча рычагех пайда эцара гIулакха кIезигдукха опыт Iоаьй хIанз кердача хьалашка болх беш хьайоагIа цхьа шу совгIа ха йолаш йолча «Красный молот» яхача завода партийни организацеи администрацеи. Юкхьанцарча партийни профсоюзни организацешка, цехий начальникашка, пропагандисташка, агитаторашка гIолла реформа маIан болх беш мел барий сакхетам чу кхоачаде, материальни возаграждени болхлочо дIабахийтача къахьегамга хьежжа хулаш йолга масалашца дIахьокха тIийртай завода партком.

Керттерча фондех пайда эцилгеи къахьегам вIаштIехьбоаккхилгеи тоадара чIоагIа йоакхо ю Грозненски швейни производствай объединене кулгалхошеи партийни комитетои. Производствана мегаргйолча майдах мамогта дукхагIа пайда эц укхаза продукци дукхагIа арахецара. Кийчони барзкъаш хьадахареи балхаш хIанз дерригаш а головной предприяте чугулдаьд. Цун чотах объединене предприятешка хIамаш тега цехаш шеръяьй, цига кхы тIа а хьаю 54 эзар сома маьха хIамаш. Участкашка шерра юкъекхувлаш я съемни йоаца къахьегама процессаш. хIаьта цун чотах 8—9 процент лакхъеннай цу участкашкара къахьегама овсарле.

Швейникаша толаме кхоачашду шоай юбилейни декхараш. Къахьегама овсарле планаца нийсйича 104,2 процент хиннай. хIаьта дIадахача шерана нийсйича 12,8 процент лакхъеннай из.

Цхьабакъда, ерригаш а цхьана лаьрхIача республика промышленносте къахьегама овсарле лакхъяра даькъе результаташ дика яле а, хIаьта иштта дуккхача предприятешка карагIдаьнараш доккхий дале а. цу лоархIамеча гIулакха тIа пайда эцанза доккхий кхоачамаш да.

Масала, болх беча цхьан сага лоархIаш продукци дукхагIа хьаяра оттаяь заданеш бетт-бетта кхоачаш ца еш дуккха промышленни предприятеш я. Укх пхе бетта уж тайпа тIехьаюсаш йола коллективаш 21 я, цу даькъе «Трансмаш», Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха. Гудермесера кирпишкий заводаш, кхыраш а йолаш.

Республика промышленносте дIахо а къахьегама овсарле лакхъергйолаш дола доккхий кхоачамаш доахк массе тайпара зехьа йовш йола ха ца йойтар а Iилман ларда тIа вIаштIехьбаьккха къахьегам пайданагIа хургболча тайпара юкъекхахьар а духьа лоаттабу къовсам чIоагIбарах.

1967 шера хьалхарча квартале машинашъечеи металлах оатхалаш ечеи предприятешка балха ханах 54 эзар совгIа сага-ди е 9.3 процент ха яйнай, хIаьта литейно-механически, «Электроинструмент» яхача, электромеханически заводашка из цифа дукха хIама ца эшшаш 12 процентага дIакхаьчар. Прогулаш яр бахьан долаш балха ха зехьа дукха йовра бахьан да кхетама балхаца кхоачамбоацараш хилар, къахьегама дисциплина боарам лоха хилар.

Предприятешка кIезига пайда эц технически бакъяь нормаш мамогга дукхагIа юкъекхахьар санна долча кхоачамех. Къаьстта дукхагIа доагIа из опытно - статистически нормаш 57 процент мара йоацача машинашъеча предприятешта, хIаьта «Электроинструмент» яхачеи медико-инструментальнии заводашка лоадама юкъекхахьац технически бакъяь нормаш.

Республике хIанз а кIезига яц юкъера алапи къахьегама овсарле лакхъярал тIехдувлаш йола предприятеш. Из да социалистически доал дара закон чIоагIа телхаделга. Масала, кога гIирсий фабрике укх шера хьалхарча квартале 7 процент лакхденнал алапи, хIаьта къахьегама овсарле цхьа процент мара лакхъеннаяц. Червленски чхьагIара заводе а иштта алапи 20 процент лакхденнад, хIаьта къахьегама овсарле 5 процент мара лакхъеннаяц.

Уж лакхе белгалдаь а кхыдола а кхоачамаш оарцагIдахара эффективнегIа йола способех цаI — Iилман ларда тIа вIаштIехьбаьккха къахьегам юкъекхувлар. Укх тIеххьарча хана республика предприятешка кIезиг дукха болх баьб НОТ-а планаш кийчъяреи юкъекхахьареи даькъе. Алхха машинашъеча предприятешка чакхйоахаш 35 я уж, парех хIанале производствана юкъейихьай 10, хIаьта цар торо еннай цхьанцайолча участкашка къахьегама овсарле 8 процентагара 30 процентага кхоачаш лакхъе а 66 эзар сом ахча кходе а.

Цхьабакъда, къахьегам вIаштIехьбаккхара эггара толашагIа йолча цу формах бизза пайда ца эцаш а л[а] предприятеш.

Юххера а, продукци дукхагIа арахецараи къахьегама овсарле лакхъяраи чIоагIа пайдана хургда хьалха латтача коллективай патриотически тIахьехамаш, производства новатораштеи хьалха латтараштеи карагIдаьнараш еррига предприятешка шерра юкъекхахьарах.

Къахьегама овсарле лакхъергйолча кхоачамех шерра пайда эцара денна йоакхо яр къаьстта лоархIаме да хIанз, салоIаш ши ди а долаш пхе дийнахьа болх беча кIирага довлараш еш йола кийчо чакхйоалаш латтача хана.

Хоадамболлаш йолча хана чу еннай хIанз Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара даха доагIача тайпара накъадахар духьа лелаю социалистически яхь. Цо дIадех партийни организацешкахьареи еррига общественностагахьареи деш дола кулгал чIоагIделга.

Н. ПРАВЕНЬКИЙ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома промышленно - транспортни отдела заведующи.

АХ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

Укх бетта 21-ча дийнахьа дена 1967 шера шоллагIча ах шера чотах болх беш я Грозненски швейно-производственни объединене коллектив. Паччахьалкхен план ханал хьалха кхоачашъярал совгIа, тIайица хинна социалистически декхараш а тIеххоачашдаьд цо. Укх юхедисача ийс дийнахьа планах лаьрхIачул совгIа тега лерхIа хIамаш 60 — 65 эзар сома маьха я. Бетта план а 29-ча июне кхоачашъе лерхI объединене хIамаш тегараша.

Социалистически яхье хьалха латтачарех я Ковалева Антонина Ильиничнa керте латтача шоллагIча цеха коллектив. Объединене карара кара тела ЦIе байракх лелаю цо. «Ялх бетта планал совгIа эзараш сочаш мах бола хIамаш тийгай оаха», — йоах Антонина Ильиничнас. Бетта план а дукха хIама ца эшшаш кхоачашъьй цеха болхлоша.

Иштта лакха къахьегама толамаш даха вIаштIехьдалара дукха бахьанаш да. яхаш дувц цо. Къахьегама толачий лард а хинна дIаэттай бригадашта, сменашта юкъера социалистически яхь. ХIара денна итогаш ю даьхача толамий, кхоана уж кхы а лакхагIа хилийтара хьадда йола мероприятеш белгалйоах. Нагахьа балха тIа кхоачамбоацараш нийслойя смена йистейоалача хана пхе минута гул а белий дувц из дош. Цига бе боагIIача бехк бу.

Къахьегама овсарле лакха хиларах кхоачамбац цеха болхлоша. Цар чIоагIа къовсам лоаттабу тега хIамаш дикагIа хилийтара а. Кхошу хьалха каст-каста нийслора тийгача хIамашта юкъе сакхаташ. Из Iаткъар цеха къахьегама овсарлена, хIана аьлча из сакхат тIадоаккхаш беш бола болх нормана юкъебодацар. Уж санна дола кхоачамбоацараш кIезигагIа хилийтара цеха кулгалхой, специалисташ дагабувлар йоккха опыт йолча болхлоша. Корадир тега хIамаш дика хилийтара дола керда наькъаш. ХIара участке общественни контролераш хьежа баьлар тегача хIамашка. Нагахьа сакхат нийслойя, сиха из барзкъа тийгачунга дIа а деле дIадоаккхийтар из. Массехказза из санна дола гIулакх нийсделча прогрессивка ца луш соцайора. Сакхат доацаш барзкъаш тегачарна аттестаташ телга доладелар. Каст-каста тикашка хулар хIамаш тега мастераш, шоаш тийгача барзкъий мах мишта бу хьожаш. Цу массайолча мероприятеех чIоагIа беркат даьннад. Кхошу совгIа ха я цеха коллективо пхьаккха рекламаци йоацаш болх бу.

— Кхомбараи экономи яраш тIехьа чIоагIа къовсам лоаттабу хIамаш тегараша, — йоах Антонина Ильиничнас. — Укх шера цхьа моттиг нийсъеннаяц нормал совгIа тай е фетингаш доладь. Из бахьан долаш дукха ахча кходаьд.

Тегача барзкъий дикал лакха а хулийташ, къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я ии. Печенюк, Попондопуло, кхыбараш керте латтача участкай коллективаш.

Цу шоллагIча цеха коллективагара хьалхара моттиг хьаяккхара къовсам лоаттабеча Шабко Нина Михайловнас кулгалдеча цхьоалагIча цеха коллективо доаха толамаш а дог гIоздоахаш да. ХIанзлехьа июль бетта чотах тийга хIамаш эзараш сомий маьха я. Цига хьинаре къахьегарца белгалбаьна ба Филина, Пашкалова, Самотаева керте латтача участкай хIамаш тегараш. Цу участкай коллективаша хIара сменах нормаш 110—115 процент кхоачашъю.

Б. КОСТОЕВ.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГ

Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода керттерчарех цхьа цех я Зурабов Iаьлий Махьмад керте латта сборочни цех. Цига вIашагIъехка электросверлилкаш вай республикерча промышленни предприятешка дIакхаьча ца Iеш, вай мехкарча дуккхача предприятешка а дIакхоач. Цу лоархIамерча продукце дикал лакхагIа хилийтара, из дукхагIа арахецара чIоагIа къовсам лоаттабу цеха болхлоша укх юбилейни шера.

ТIайийца хинна социалистически декхараш толамца кхоачашдара бизза пайда ийбу чурча кхоачамех. ТIайицача декхарех укх шера планал совгIа арахеца езаш хинна продукци итт эзар сома маьха яр, хIаьта хIанзлехьа планах лаьрхIачул совгIа арахийца электросверлилкаш 60 эзар сома маьха я. Ялх бетта план тIеххоачаш а яь, тIабоагIача июль бетта дотах дукха продукци арахийцай цеха коллективо.

Ши-шегIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш, — йоах цеха начальника нов. Зурабова. Цун керттера бахьан да болх нийса вIаштIехьбаккхар. ХIара декадах итогаш ю социалистически яхье яьннача цехаша, бригадаша даьхача къахьегама толамий. Уж итогаш еча хана ларде лаьца Iад къахьегама овсарле лакха хилар, цига терками лувц арахецача продукце дикал лакха е лоха хилар, арахецача продукцега дIабода мах лоха хилар. Уж хьокхамаш дика а долаш, хьалхара моттиг яьккхача сменана, бригадана цеха карара кара тела ЦIе вымпел лу. ХIанз уж вымпелаш лелаеш я мастер Аушева Лида керте латта сменеи Касиева Iайшета кулгалду бригадеи. Хьалхара моттиг къувсача бригадаша, сменаша ди тIехьа совлоах толамаш. Доаха толамаш лакхагIа хилийтара чIоагIа новкъостал ду фотогазето. Цу тIа хул хIара сменах нормаш тIеххоачаш а еш, брак йоацаш продукци арахеца болхлой. Цар опыт ювц цу тIа.

Укх иттех дийнахьа кердача конвеер тIа вIашагIъехка йоллургья электросверлилкаш. Цо вIаштIехьдоалийтаргда 1,5-зза къахьегама овсарле лакхъе, дикка лакхлургья продукце дикал а. Шалахача шерашка хинначул 3—4-зза лакхъенчай электросверлилкай дикал. Укх шера нагахьа рекламаци хиннаяц продукци во я яхаш.

КарагIдаьнначох кхоачам а ца беш кхы а хьинар айдаь къахьегаш ба цеха болхлой. Бетта план цхьа ди ханал хьалха кхоачашъе лерхI цар. Цу даькъе дика къахьег слесараш - сборщикаша Ахильгова Маккас, Кучиева Анастасияс, Котиева Лемкас, Корахоев Хьамида, кхычар. ХIара сменах нормаш 115 — 120 процент кхоачашъю цар.

Иштта дог гIоздоаха къахьегама толамаш доахача цеха коллективо лелаю завода карара кара тела ЦIе байракх. ДIахо йоачча хана а из совгIат карара ца далийта дош деннад цеха болхлоша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Сурта тIа: слесарь-сборщик Корахоев Хьамид.

И. ПЛИЕВА сурт.

НОАХАЛЕН ЮХЬ

СОВЕТСКИ КАГИРХОЙ ВАХАРА ПЛАНАШ

Статистико яхачох Советски Союзе бахача нахах ахаш ткъаьи ялх шерал кIезигагIа ха яьнна ба.

Мишта уж, XX бIаьшерен кховъткъалагIарча шерашкара советски кагий нах? Советски Iаьдал латтача 50 шера чухьа мишта хувцаеннай ноахала нравственни юхь? Фу ганзаши идеалаши я цар доккхал лераш? Дукха а хаттараш хьалхашка уетт хIанзарча ханарча кагирхой гIулакхий, хьаштий мах бе эттача.

Сецна цIена гуш ма дий, кагирхой хьакъехьара эггара тешамегIа йола даннеш юкъарчал доацаш царга шоашка хаьттача хьаэца йиш йолга. Кагийча наьха идеалийи вахара планийи дух тIа а бувлаш, ленинградски социологаша 1963—64 шерашка анкетий новкъосталца 2035 сагага хаттараш даьлар. 1966 шера цунах тарарча методиках юха а хаттараш даьлар. ТIаккха анкеташ язъьяр 2204 саго. Цул совгIа, укх тIеххьарча пхе шера чухьа Ленинграде хиннай кагирхой проблемай хьакъехьара 112 диспут, дуккха а интервью яьй кагийча нахацеи мехкарашцеи. Цо тхона, социологашта, бокъо лу, кIезиг-дукха гIулакх довза а довзаш, кердача ноахалах лаьца дувца.

Цхьабакъда, тохкамаш дарах хьакхьачача даннешта анализ е доладалехьа, гучоагIа, хаттараш даьрий социально-демографически характеристикай дух тIа баха беза дешараш.

1963—64 шерашка хаттараш дара юкъе дакъа лаьцараш юккъера лаьрхIача 20,8 шу даьнна нах хиннаб, 1966 шера хаттараш дара юкъе дакъа лаьцараш — 22,4 шу даьнна.

Долче, шозлагIара хаттараш дара юкъебахараш лыннача хан а саг йоалаяра-йитара (маьре бахара-дIабалара) хьакъехьа кхийнагIа бола нах хиннаб. Хаттараш даьрашта юкъера нонагIбараш: хьалхара хаттараш деш — 64,8, шозлагIа хаттараш деш — 56,6 процент болхлой кагирхой хиннаб. Цу категорега оаха хаттараш дара бахьан да уж вай городашкарча болхлоех кхоалагIа дакъа хулаш хилар. Анкетий хаттараштa жопаш тийлар иштта студенташа а, инженерно-технически болхлоша а, гIулакхерча наха а.

Кхувш воагIа саг ше вахаш йоаккхача хьашт долча кхыча юкъагIарчул дукхагIа ший хьинар дIахьокха гIерташ хул. ХIаьта из оамал, лоадам боацача гIулакхашка ухийташ йоа а ца еш, цIенхаштта вахарга ахийтар геттара боккхача лоархIаме да. Вахаволалуча эIамигача сагах доаллаш да иштта личностаи цунна гонахьарча среданеи, личностаи общественеи юкъе лела гIулакхаш цо ира теркалдеш хилар. Кагирхоша увттаду нравственни хьара дешаш. Царна массе а хана хьалхашка латт идеал, професси, доттагIа, даим хургвола новкъост харжара дош.

Деррига а чулоацаш аьлча, кагирхой вахара планашта юкъедолх дуккхача тайпаех дола деррига а уж тIакхувш дола гIулакхаш. Кхыча дешаца аьлча: уж да цар вахара ориентаце къоастамбераш.

Миштай хIаьта къонача ленинградций вахара планаш?

Ераш да 1963 — 1964 шерашка хаттараш даьраша нонагIа а дийцараш.

«Са безам ба лакхара образовани яккхен се дукхаезитеи» (гIишлой треста малар, комсомолка, 19 шу, юкъера образовани, институте деша яха кийчлуш я, маьре яханза я).

«Дошо медаль а йоаккхаш школа йистейоаккхилгеи университете деша ховлгеи» (195-ча школа 11 класcера дешархо, комсомолка, 18 шу).

«Техникум йистейоаккхилгеи айса каралаьцача гIулакха дика специалист хулгеи» (Карл Маркса цIерагIча завода слесарь, парте вац, 24 шу, техникума 3 курсе деша вагIа, саг йоалаяь ва).

«Вуз тIехдика йистеяккхеи хIанз эскарерча се югаргъяр цIаварга хьежеи» (Кировски завода станочница, комсомолка, 22 шу, института кхоалагIча курсе деша ягIа).

«Бокъонца йола саг хургйолаш сай йоI кхеелга» (Володарске цIерагIча хIамаш тегарий объединене хIамаш тегар-мотористка, парте яц, 26 шу, 9 класс яьккха я).

«Тхоай къаьстта квартира хулга» (101-ча гIишлой треста монтажник, парте вац, 27 шу, 7 класс яьккха образовани я, деша вагIац, саг йоалаяь ва).

Кагирхой вахара планах доахкача гIулакхех лаьца эггара диззагIа дувц «Фуд Хьона ираз долаш хилара эггара а хьалха эшар?» яхача хаттара тийннача жопаша.

Хаттараш даьрех 76,6 процент хулаш бараша ираза керттера компанент — «безаме а дукхабеза а болх беш хулга» лерхI 71,4 процент хулаш бараша — «Сайна а везаш се а езаш вола саг нийсвалар», 58,6 процент хулаш бараша — «шийна гонахьарчар сий деш хулга», 51 процент хулаш бараша — «массе а хана де лаьрхIа хIама долаш хулга», 48,8 процент хулаш бараша — «наха пайдана хулга».

Цу жопех гуш я ираз кхеталара башхалонаш — творчески къахьегама тIаккхувш хилар, кхоачашде лаьрхIа хIама долаш, хьинаре наха пайда бе гIерташ хилар, дукхабезар, юххера а вахара легагIозленашка кхувш хилар. ХIаьта «Хьа гаргахьарча ханна йола вахара планаш?» яхача хаттара тийнна жопаш ераш да:

Лакхера образовани йоаккхилга — 61,5 процент; дукхабеза безаме болх болаш хулга — 60.6 процент; кхыча мехкашка гIолга — 57,5 процент; дика вахара материальни хьал долаш хилар Iалашделга — 54.9 процент; чуIеча цIеной хьакъехьа дика хьал долаш хилар Iалашделга — 54,6 процент; шоай квалификаци лакхъелга — 43,7 процент; тешаме доттагIий лохилга — 43,2 процент; бокъонца бола нах хургболаш бераш кхеделга 41,8 процент: дукхавезача сагах кхетилга — 41,5 процент, саг йоалаелга (маьре гIолга) — 32 процент; автомашин эцилга — 31,4 процент; юкъера образовани йоаккхилга — 22 процент; цхьанахьа керда гIишло еча гIолга — 18.4 процент: кхыйола планаш — 6,7 процент.

Укх тIеххьарча шерашка вай мехка чакхдаьхача дукккхача социалистически тохкамаша тешал ду советски кагирхой мировоззренчески лерхIарех дукхагIдараш общественни гIулакхашта, образованена, творчески къахьегама, безама, дезалла, гонахьарчар сий деш хилара, дуне довзара тIалестадеш хилара. Кагий нах тIаккхуш ба тоаенна материальни хьал-торо хилийтара а. Уж тIаккхувшлараш кхоачашделга айхха дувзаденна да общесвтенни пайданна къахьегамца, хIара къаьст-къастачул профессиональни квалификаци лакхъяларца.

КхувшбоагIараша шоай вахара планашка къаьстта а йоккха моттиг къестаю дешара. Тхога кхаьча данеш «Комсомольская правда» яхача газета общественни уйлан Институто 1961 шера чакхдаьккха «Фу хет хьона хьай ноахалах?» яха хаттар дара материалаш моргаш я. «Iайха лерхIар кхоачашдара фу де деза Iа?» аьнна долча анкета хаттара жоп луш 17446 сагах 10576 саго аьнад: «Деша деза!»

1897 шера Россе 9—49 шу даьначa бахача нахах 71,9 процент хиннаб йоазув-дешар ца ховраш (царна юкъе кхалнах — 83,4 процент); СССР-е 1936 шера — 12,6 процент, 1959 шера — 1,5 процент. Цу тIа а 1959 шера шоаш йоазув-дешар ца ховш ба аьннарех дуккхабараш шоай хана деша баьгIаб, цхьабакъда, цар шоай образоване боарам кхоачам болаш лерхIап, хIаьта цхьабараш шоаш йIаьххача хана цамогаш хиларах е физически кхоачамбоацараш доахкаш хиларах яздеи дешеи ца ховш а ба.

Советски Союзах, мадарра аьлча, берригa нах йоазув-дешар ховш бола мохк хиннаб. ХIаьта хIанз керда декхар хьалхашка а латт. 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIакхувлара пхе шера плана хьакъехьарча КПСС XXIII съездо тIайийцача Директиваш тIа дIаяздаьд: «Белгалдолда халкъа образовани дIахо дегIакхувлилга, бахача наьха юкъарча образоване боарам а кадраш кийчъяра дикал а лакхъелга. ПятилеткагIа керттерча даькъе чакхдоаккхалда кагирхошта массанення юкъара юкъера образовани хилар юкъехьолга».

ФРГ арадувлача «Къонача ноахала оаз» яхача журнала керттерча редактора, 1965 шера вай мехка а хинна, тIехьагIа «Москве даь кIамаьлаши даьха земаши» яхача статья тIа яздаьд: «Укх тIеххьарча 10—20 шера Советски Союзе керда революци — образоване революци хулаш латт. «Дешар» яхар къонача ноахала бозбуачала дош да. Деша ховша дага боала е деша ца багIа кагирхой кхетандар сох Москве».

Дагалоацаргва вай Маркс. Цо яхачунга диллача, эггара тIех дола нах безар да хIара Дог чудоаллаш мел волчун ший дарованеш ца соцаш дегIакхувла а хьагучаяха а торо хургйола социальни хьалаш хьахилийтар.

ТIахьожам бара лаьрхIа 1966 шерарча анкета тIа оттадаьдар «Вахара юкъе хьона хьайна эггара керттердар фуд?» яха хаттар.

Тийннача жопий дукхалга диллача хьалхарча моттиге да — «айса лерхIар кхоачашхилар» (тIаккхувшдар кхоачашдаь чакхдаккхар, вахара планаш, идеал дIачакхъяхар), дIахордар — «безам, дезал, тешаме доттагIий», кхоалагIча моттиге — «гонахьарчар сий дар».

Вай йизза бокъо я пессимизм а йоацаш, оптимизм, Iомаяьча самалах вахар а доацаш, хIара денна кердачеа тIаккхувш хилар, перспектива йоацаш ца хулаш, кхоачашде лаьрхIа хIама долаш хилар, даьчох кхоачам хинна Iелга а доацаш, кердадар ха гIерташ хилар — уж я советски эIамигача сага — XX бIаьшерен кховаткъалагIарча шерашкарча ноахала викала духовни юхьа керттера а къоастам беш а йола белгалонаш.

Владимир ЛИСОВСКИЙ,
Кагирхой проблемашта социологически тохкамаш дара Общественни института кулгалхо.
(АПН).
Ленинград.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. — 29 июнь, 1967 шу.

ШЕРА КХО ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦА ЛЕРХI

Овсаре къахьег укх шера сомийбаьцадаарий № 3 йолча совхоза парникаш лелаераша. Дуккха тIеххоачашъю цар производственни заданеш.

— Кхыча тайпара хила йиш а яц, — йоах парникаш лелаерий бригадира Баташов Iалаудина. — Укх юбилейни шера деррига низаш тIадахийта къахьегарца тхоашкара совгIат дала лаьрхIад оаха Даьхена.

Из дагалоаттадеш хакал дуккха хьалха кхоачашйир Баташова кулгалдеча бригадо рассалаш кийчъяра план. Иштта планах 2473 эзар помидорий рассада йохка езача 2500 эзар ховха баьцира зIирг декхар пар май юкъе кхоачаш. 950 эзар сибаза зIирг дIакхачийтад нийдархошка, из хул планал ши бIаь эзар совгIа.

Грозненски района боахамаша нийдаь на Iеш Наьтеречи а вай республика кхыча боахамаша а нийю укхазара рассада. Кхыметтел кхыча республикерча боахамаша нийю из. Хьалха хьахулача «Крымский» яхача сортах йолча помидорий шоватъкъа эзар овла рассада нийцар Ставропольски края «Каясулинский» яхача совхоза.

Рассада ехкачул тIехьагIа льсса хилаш парникашка. ШозлагIа кхо эзар рама кIал нарсаш, ши эзар рама кIал бетта дуа хоарсамаш, миставргаш, петрушка дIайийпай. Цу баьцадаарий рассада хьахинначул тIехьагIа хоха буц кхеергья баьцадаараш леладераша. Иштта кхо хьувкъам кхебу укхаза цхьан шера.

Шоай турпалаш ба баьцадаараш леладерий. Даим производственни нормаш тIеххоачашъеш кхыбараш-та хьекхам гойташ хьабоагIа бригада членаш Солтахалова Совдат, Духаева Залху, Яхьяева Белиту, Умарога Зина, кхыбараш.

Совхоза ерригa теплицаш йолча биьлагIча отделене баьцадаараш кхедераша къовсам боаржабаьб юбилейни шера хьалха хьахулача (май—июнь) тIехьагIа хьахулача (ноябрь—декабрь) нарсий езткъа тони пaччахьалкхента йохкара.

Шоай низ на кхобеш хьинаре къахьег отделене къахьегамхоша. ХIанзале в эзткъе итт тони нарсаш ехкай цар паччахьалкхенга. Баьцадаарий берригa хьувкъам чуийна бене а ах шера производственни заданеш хIанзале тIеххоачашъяьй дукхагIа болча баьцадаараш леладераша.

Иштта, масала, йоккхагIа йолча тепличница Галина Ивановна Нестеровас ах шера планах ялх тони нарсаш кхее езача хIанзале бархI тонн чуийцай. Планал совгIа цхьанна тони нарсаш чуийцай Сулбанова Аьсета, Арсемикова Зубас, Исрапилова Томусе. Иштта шоай заданеш тIеххоачашъяьй баьцадаараш кхедераша Хамзаева Зарас, Далаева Анастасияс, кхыбараша. Цар полиэтиленови пленка тIаеххача теплицашка кхею нарсаш.

ХIанз теплицашкара помидораш чуэца болабеннаб баьцадаараш кхедераш. Ше яла йолаеннача помидорий хьалхара итт тони кхачийтар духьа камера чуехкар. Шиъкхо ди даьлча уж республика мах беча организацешка дIакхачийтай. ХIанз ерригa помидораш чуэца болабеннаб баьцадаараш кхедераш. Дика кхеяьй помидораш Астамирова Сацитас, Марченко Надежда, Типикина Еленас, Скидалова Марияс.

Шерагара шерага шерлу совхоза тепличии боахам. Нагахьа санна ши-кхо шу хьалха щиъ мара хиннаеце хIанз итташ теплицаш я укхаза. Парех ткъеста полиэтиленови пленка тIаеккаш я. ДIахо йолача хана ткъаь итт эзар квадратни метр полиэтиленови пленкана кIал лелае лерхI совхозе.

Гидропоника тIа баьцадаараш кхеергйола теплица хьаьь яла гарга я. Вай республике юххьанца дIадоладеш за из дика гIулакх. Массехк шу даьлча укхазара шера керте массахана республика мах беча организацешка дIаухийтаргда баьцадаараш.

Е. МАКСИМЕНКО.

МОСКВА. Советски Шеча ЖIаргеи Советски машар ларабаза комитето Иордане Шеча Ахбега адресагIа юьргIаш, кIадаш, чаьтараш, медикаменташ, човнаш ехка материалаш, дуккха а кхийнараштеи бераштеи дола барзкъаш дахьийтад.

СУРТА ТIА: Шереметьевски аэропорте «ИЛ-18» яхача самолета тIа йотташ латт медикаменташ.

К. Мустафина сурт.
ТАСС фотохроника.

СИХДАЬ ЧУЭЦ ЯЛАТ

Юбилейни шера 4 эзар гектара тIа лакха хьувкъам кхебе гIерташ дуккха болх баьб МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза кхашка къахьегараша.

Ялаташ кхачале дуккха а хьалхагIа денз кийча а яь дIаоттаяьяр ерригa 14 ши-шегIа лела комбайн, тоайир хьалхагIе а комбайнашта тIачIоагIъаь хинна ерригa тракторни лафеташи 20 автомашини, ялаташ хьокха агрегаташ леларгйола маршруташ белгал а яь. Уж комбайнераштеи автомашиний водителаштеи дIайоазийтар бригадай агрономица. ХIара механизаторага дIакхачийтар ялаташ чуэцара ханаш (10 ди) тIайола балха планаш. Сезонах хIара комбайно чуэца езар 340 гектар я. Еррига комбайнаш тIа электрически сердал еллай, цIерана къовсам лоаттабу инвентарь оттаяьй.

Сатем боацаш, болх дIаболабергбола ди хьатIаоттарга хьежаш бар механизатораш. Юххера а хьатIакхаьчар сел чIоагIа сатийса из ди. Эггара хьалха ялат чуэца волавала бокъо елар хIанз ткъаь иттлагIча сезоне ялат чуэца шин комбайн кхай тIа яьккхача, къаьнагIча комбайнерех волча цхьаннена — Мазько Василий Андреевича.

Цуьна тIеххьа доладелар Еремеев Ивана, Киселев Ивача, Сосков Григоре лехкаш дола арен кемаш. Хьакхари ардари къаьста а долаш чуэц ялаташ. Дика тоаьь техника цхьаккха духьале йоацаш болх беш я.

Нормах 18 гектар мара хьакха ца езача комбайнераша Мазько, Киселева, Соскова хьалхарча дийнахьа 25 гектар ялат хьекхар хIаране. ХIаьта дIахоча деношка 30 гектар хьекха а баьлар уж. Касарах улла ялат нормах 12 гектара тIара мара хьалъэца ца лезача Еремеев Ивана 16—18 гектара тIара хьалъэп. ХIара гектара тIара 23 центнер боал мукх — тIайийнача декхарел 4 центнер дукхагIа.

Норма кхоачашъяьча комбайнера 6 сом лу. Нагахьа санна 25 гектар чуийцавле премн 5 сом лу, 25 гектаоал дукхагIа яле — 7 сом. ХIанзале хьалхара премеш йийцай Киселев Иванеи Сосков Григореи. Болх дика леларца белгалдоалаш да укх шера ялаташ чуэцилга, цхьаккха моттиг яц брак хинна.

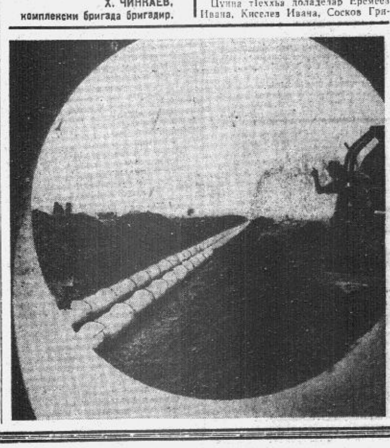
Ялат дIаувзача болх дика бу водителаша Латунов Михаила, Мироненко Владимира, Голоскоков Ивана.

ШозлагIча тракторно - полеводчески бригада механизированни хьатта доагIа ялат. Еррига хьетт асфальт йилла я, машинист Машенцев дика хьожаш хиларах ялаташ цIендечеи тIадоттачеи механизмаша духьале йоацаш бу болх. ХIанз укх сахьата ялаташ чуэцаш ши бригада мара яц, вож шиъ ялаташ кхачарга хьежаш я.

Болх дика баьча агрегаташта балха ди чакх массаза доал тергйолаш кIарара кара тела Ше байракх кийчъяьй колхоза правленеи парткомои.

Ялаташ чуэцаш боахкача механизаторашта дика хьалаш тIаштIехьдаьхад: Iодувша моттигаш, салоIа цIалгаш. Кхай тIарча стянашка йоах бийсаш механизаторашта, дийнахьа кхозза даа хIама кийчду царна, комбайнерашта хан-ханнахьа кино хьувкх, деша газеташи журналаши да.

Т. ВЛАДИМИРОВ.

Безенчукски хий дехка система юллаш латт Куйбышевски областе. Цига юлларгйолаш я цо хица Iалашъергйола совхоз. 3350 гектар дола цун лаьтташ дийндергдола хий кхоачергда цига.

«Куйбышевводстрой» треста № 29 йолча дIа-са лелача механизированни колонна коллективо 26 миллион кубометр лаьтта ахка деза, итташ километраш хиллал магистральни каналаши хий уха нийши яхка еза. СезонагIа насосни станце Балаковски ГЭС-а хи Iама чура 18 миллион кубометр хий ухийтаргда кхашка.

Сурта тIа: тIатоIам бу трубопровод юллача.

А. Брянова сурт.
ТАСС фотохроника.

Письмой обзор

ХЬЕХАРХОЧУН СИЙЛЕН ЦIИ

Кхувш йоагIача тIехьенна кхетам балара дешаех лаьца дукха письмош ух редакце. Хьехархой, гIулакхера нах, производственникаш, Iилман болхлой иштта кхыча профессех бола нах ба письмой автораш. Шоай письмош тIа цар хестабу кхувш йоагIача тIехьенна леттIа кхетам луш хьаьнала къахьегараш, дешархошта кхетам балара болх лакхача боараме хилийтара керда методаши формаши юьц.

Нажай-Юрта райОНО инспектора **Ш. Шаипова** Нажай-Юртарча юкъерча школа хьехархочех Бушуев Недерсолтах язду:

Ткъо шу совгIа ха я Бушуев Недерсолта хьехархочун никъ хьалаьца. ХIана лакхехьарча классашка нохчий мотти литературеи хьехаш ва из.

Нажай-Юрта районе нов. Бушуев говзагIа вола хьехархо хиларах района юрташкара дукха къона хьехархой ух из волча пунгара балха опыт йовза, практически теоретически знанеш хьаэца. Дукха да цар пунгара хьаIомаде йиш йолаш. Чулоацам кIоарга хиларца цхьа минуй зехьа дIа ца йохийташ пайда эцарца белгала я цо телаш йола урокаш. Цудухьа дешархой знанеш а кIоарга я. Массехк шу да коммуниста Бушуева шоллагIча шера чувиса цхьаккха дешархо воацаш болх бу. ХIаьта дешархошта а дукха веза шоай хьехархо. Сий ду Бушуева хьехархой коллективо а.

Иштта хьинаре дакъа лоац Недерсолта общественни вахаре а. Массехк шу да из Нажай-Юрта района просвещене болхлой профсоюза комитета председатель, юрта Совета депутат вола. Общественни вахаре хьинаре дакъа а лоацаш хьехархочун цIи массаза лакха лоаттаеш дика къахьегарах Къахьегама Шеча байракха орден еннай Бушуев Недерсолта.

Iуйрийна, каст-каста бIаргаго йиш я тIаьн кIала книжкаш а доахкаш улица тIа гIолла сихача боралца водаш латта Шаьла района Серджен-Юртарча юкъерча школа хьехархо Оччерхаджиев Ахьмад, — яхаш язду Шаьла районе вахача **Д. Чапсуркаева.** Школе занятеш дIайолаяла кхы а массехк сахьат да. Дешархой школе хьабахкале занятеш дIаяхьа эшаш хургйола гойтара пособеш кийчъю цо, цар тетрадашка хьож, дийнахьа ший бе беза болх белгалбу. Цудухьа урокаш а сакъердаме, дешархоша дикка пайда эцаш тел цо.

Дика бовз Ахьмада ше кулгалдеча классе деша багIача дешархой дай-ноаной. Уж баха моттиг, берий дикагIа а вогIа а йола оамалаш. ХIара дешархочун оамалашка хьежжа бу цо кхетама болх. Ханнахьа дешархочоа эшачунга хьож, цунна хьехархошкара эшаш долча новкъостала оарцагIвоал. Десятидворкашка пропагандистски болх дела бу Ахьмада. Хьалхxе а-оттаьча графиках бахача наха хьалхашка лекцеш еш, докладаш, беседаш ю. Зехьа дайнадац шуккача шерашка Оччерхаджиева хьехархо волаш хьийга къа. СССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Знак почета» яха орден еннай цунна.

Укх юбилейни шера къаьстта теркам тIабохийт хьехархоша дешархой шоай Даьхе езаш кхебара. Дика вIаштIехьбаьккхаб из болх Урус-Мартана района №12 йолча юкъерча школе. Цу школа хьехархочо **Х. Бисултанова** дешархошта юкъе хьехархоша беча кхетама балха хьакъехьа язду. Дешархошта тIеча патриотически кхетам балара лоархIаме мероприятеш чакх йоах тха школа хьехархоша. Сакъердаме походаш, сбораш, тIема ветеранашца вIашагIкхетара сайренаш ю. Тхо долча каст-каста хьоашалгIа баьхке хул Советски Союза турпалаш.

Ткъаьн пхиъ сагах латт тха школе вIашагIъелла Ше лераш техкарий отряд.

ТIема-сийлен моттигашка гIолла хIанзале дукха походаш яьй цу отрядо.

Тха школе дикагIа йолча 8 «а» класса дешархоша В. И. Ленина цIа хьадийллал, хIаьта 4 «а» класса пионераша «Пионерий турпалий» уголок вIашагIтехай. Цул совгIа школе вIашагIтехай «Нохч-ГIалгIайчен дошо седкъий», «Къона ленинец» яха уголокаш. Советий Iаьлала 50 шу дизара сийна стендаш кийчъяьй. Цу ерригача мероприятеша торо хулийт дешархой идейно-политически кхетам лакхбе.

Константин Ильич Чистяков ца вовзаш наггахьа мара саг нийслургвац Сунженски района Орджоникидзевская яхача станице — яхаш язду Сунженски района культура отдела инспектора **Нигородова** Татьянас. Дукха ха я цо районни культура Шен художественни кулгалхои музыкальни школа хьехархои волаш укхаза болх бу. Дукха еза Константин Ильича музыка. Ший зIамагIа бола новкъостий а кхебу цо музыка езаш. Музыкальни школе Чистякова хьийха арабаьннараш хIанз Москве, Ленинграде, Баку консерваторешка деша багIа. Из эггара доккхагIа дола совгIат хет Константин Ильича.

Орджоникидзе хьуна йистте улл «Нефтяник» яха вай республика пионерски лагерь. ХIанз цигача салоIаш да вай республика мехкдаьттахой бераш. — язду Малгобекнефта НПУ профсоюза промкома инструктора нов. **Бузуркиева.** Укх шера къаьстта дика кийчъяь хозьяьй из лагерь. Берий салоIам дика вIаштIехьбаьккхаб воспитателий коллективо. Хьинар а низ а кхо ца беш къахьег цар дика салеIа, низах чIоагIбенна дешархой гурахьа школе юха чуберзабара.

КОММУНИСТА ЗВЕНО

Дикача агротехнически хана цхьайтта гектара тIа дIайийра тхьамка рассада Нажай-Юрта района Кирова цIерагIча колхоза Косумова Ахмана кулгалдеча звенос. Дог гIоздоах мехкарий шоаш хьийгача къих хьахиннача. ХIанз тхьамка нийлха долча дIалогIаш, оасар деш ба тхьамка кхедераш. Звено членаша дош деннад шоаш лелаеча участка хIара гектара тIара 12 центнерал кIезигагIа доацаш тхьамка даккха. Шоаш тIаийна социалистически декхараш кхоачашдара деррига низаш тIадахийтад цар.

Дика вIаштIехьбаьккхаб коммуниста Косумовас звено члений къахьегам. ХIаранена хов ший фу де деза, хIаьта ше даим царна новкъостал де кийча я тхьамка леладара йоккха опыт йола звеньевая.

В. УСПАЕВ.

ШОАЙ ХЬИНАРАХ БIУБЕННА...

ХIара гектара тIара 250 центнер шекара свекла яккха социалистически декхараш тIаийнад укх юбилейни шера Ачхой-Мартана района Орджоникидзе цIерагIча совхоза шоллагIча бригада коллективо. Уж долаица кхоачашдара соахка гурахье а боккха теркам тIабахийтар оаха. Шекара свекла дIаюврийола лаьтта деррига 30—35 сантиметр кIоаргал долаш яйба лахар. Лаьттана мел эша хьоанал луш минеральнии органически удобренеш тайсар.

БIаьсти хьалхарчарца кхашка араяьхар механизмаш. Эггара хьалха Iанна аьха илла лаьтта дискаш токхаеш цамцадаьккхар, цул тIехьагIа макха баьккхар.

Лаьттана гIулакх дара культура лакхйойя а культура хьувкъам лакха хургбац дIадув фу дика ца хуле. Из а теркалдир оаха. Дика тоадаьча лаьтта дIадийра цхьоалагIча классах дола фу. Цудухьа тахан юкъе йовкъаш йоацаш цхьатарра хьатIаьаьннача шекара свекла лорлаша дог гIоздоах. Лаьттанца иштта а кIезига йола тIоадал йоврийоацаш къовсам боаржабир.

Агротехнически хана тIехьа ца доаккхаш шекара свеклана культиваци а оасар а дир бригада механизатораша, цул тIехьагIа дIабоабелар эггара халагIа бола болх — шекара свекла нийлхъяр. Шекара свеклай овла дикагIа дегIабара деча балхех эггара лоархIамебар — уж ханнахьа нийлхъяр. Цудухьа, хIара гектара тIа 80 эзар овла а буташ бригада къахьегамхоша деррига низаш тIадахийтар лоацача хана из болх чакхбаккхара.

Соахка шекара свекла чIоагIа хьувкъаярах алапел совгIа дикка ахча а премеш а тийлар шекара свекла лелаерашта. ХIара шера совбувл шекара свекла лелаерий къахьегампара безам. ХIаьта иштта гучабувл из юртбоахама лоархIамера культура дикагIа кхеераш а. Хьалха дика кхетадацар шекара свеклах боахама мел пайда боал, ХIана гIулакх кхыча тайпара да.

Тха бригада къахьегамхоша йоккха опыт Iоаяьй шекара свекла кхеяра. Овсаре къахьег шекара свекла лелаераша Хаджиевас, Лабазановас, Межидовас, кхыбараша. Цар дийнахьа шоай нормаш 120—130 процент кхоачашъю. ХIанз тха плантацешкарча шекара свекла хIара овла 90—100 грамм додал долаш ба.

Шоай участкаш тIа шекара свеклана гIулакх даь баьннараш а бригада кхыбола членаш а къахьегаш ба доакъар Iалашдеш, сомаш чуэцаш.

Дукха яц бригаде доакъара дIайийна баьцаш — 10 гектар люцерна. Цудухьа кхоачам хиллал доакъар Iалашдара йолаш болча торонех бизза пайда эц оаха. Эрий баьцаш тIаьннна цонаш хьокх.

Къаьстта дика къахьег йол хьекхача Лабазанов Муце, Яхиев Бисолта, кхыбараша.

Х. ЧИНКАЕВ,
комплексни бригада бригадир.

Ераш хьалха латтарашца ба

«Старогрознефть» НПУ № 1 йолча промысла коллектив къахьагIчарех я. Эггара хьалхарчарца яьккхар цо XXIII-ча съезда цIи лелае бокъо. Старогрозненски мехкдаьттахой коллектива боахаме къаьнача насосни фондел совгIа Хаян-Корт яхача майда тIа кердача кIеж еттача скважинай фонд а я. Денгара денга дукхагIа хул 4000 метр кIоарга йолча скважинашкара доаха мехкдаьтта. ТIеххьарча хана скважинашта эксплуатаци яра эша керда участкаш хьаяьй. Хьалъьй керда сооружениеш: Хаян-Керте мехкдаьтта парк, мехкдаьтта леладеи цунна обработка еи концевой трапни установка. Цу установкана чудоагIа мехкдаьтта кIеж еттача скважинашкара дена ца Iеш № 34 йолча «Брагуны» яхача скважинера доагIар а.

Юбилейни шера промысла мехкдаьттахоша дош деннадар чятилетка шоллагIча шера планал совгIа 2500 тонн мехкдаьттеи 16 эзар кубометр попутни гази яккха.

Укх шера пхе бетта план 103 процент кхоачашъяьй, хIаьта шин декаде даьккха мехкдаьтта хIама ца эшшаш шера тIаийцача декхарех лаьрхIар миссел да.

Говза, кхом беш болх бар бахьан долаш кходе йиш хиннай 50 эзар сом паччахьалкхен ахча. Балха юкъе кIезига рацпредложенеш йихьаяц рационализатораша а. Шера тIаийцача декхарех цар лаьрхIадар 30 рационализаторски предложени яла. Ялх бетта 10 эзар сом пайда беш йола 33 рацпредложени еннай цар. Фонтанни скважина дебит юстача хана попутни газа утилизаци яра рацпредложени еннай В. Живодровеи Н. Мурадянеи. Балха юкъе дукха маьхера предложенеш кхихьай мехкдаьтта оборудованена ремонт еча слесара О. Юркуса, механика И. Соболь, иштта кхычар.

МоллагIча скважине шо хуле а, массанахьа гуш я порядоки цIенали. Оборудованенеи фонтанни арматураи хьекха басар а да безаме. Лакхача технически боарамагIа ю скважинашта эксплуатаци.

Хьокхам а телаш къахьегаш ба промысла операторащ А. Джабраилов, А. Ибрагимов, А. Свищев, царел дукха тIехьабусаш бац комсомольцаш А. Дубинин, А. Лобов, кхыбараш.

А. ТИЩЕНКО.

А. Н. КОСЫГИНА ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

НЬЮ-ЙОРК, 26 июнь. (ТАСС). ООН-а Генеральни Ассамблея чрезвычайни специальни сессе яхача Советски Союза делегацена керте латтача СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина пресс-конференци хилар укхаза селхан.

А. Н. Косыгина дIакхайкадир. Гаргарча Малхбоалене тIом ца хилийта гIерташ Советски Союзо кIезига гIулакхаш даь ца хилар. Цхьабакъда, уж гIулакхаш леттIа чакхдаьннадац. Израила агресси йолаяьй, тIом а хьайнаб.

ВIашагIкхийттача Къамий Организаце, дерригача халкъаша, ерригача паччахьалкхенаша тарлуш мел дола хIама де деза Гаргарча Малхбоалене тIом цIаьккха юха а ца хьайтарац кхы а шерагIа из ца баржийтарац, аьлар А. Н. Косыгина. Шоана ма хой, агресси йолаьчул тIехьагIа Израилан Iарбий паччахьалкхенаштеи юкъе вIашкадетташ дола герз сов чехка социализтар духьа Кхерамален Совето дуккха гIулакхаш чакхдаьха хилар. Советски Союзо а иштта гIулакхаш чакхдаьхад цу даькъе.

ХIанз тIом беш бац. Цхьабакъда, агрессора — Израила — дIалийцай ВIашагIкхийттача Iарбий Республика, Сире, Иордане тоъал йоккхий территореш, цу паччахьалкхений бIунаш вIаши юхь-духьал этта латт. Дагалеххача хана юха а дIаболабала тарлуш ба тIом, нагахьа санна израильски агрессех хьахиннараш дIа ца доахе. Цудухьа оаха оттадеш а хьалхарча арг-Iанара лоархIаш а дола декхар сенах латт аьлча, из латт, агрессор бехке велгах, цун бIунаш сов чехка машара доазонал юха тIехьашка доахилгах. Наьха территореш тIара израильски бIунаш дIадахарах дола дош къоаста на даьчул тIехьагIа цу районе тIом юха а болалург мичаб аьнна дог тийша хила йиш йолаш дац дуне.

Дерригаш а хIана дац аьнна долча Iарбий мехкий викалашца тха хиннача беседашеи вIашагIкхетарашеи яхар, аьлар дIахо Советски правительствана керте латтачо, цаI да: Гаргарча Малхбоаленера деррига дешаш машара наьъкъаца къоастаде дIадоладале, цкъа бIунаш машара доазонал тIехьашка доахилга де деза. Гаргарча Малхбоаленерча гIулакхашца дувзаденна долча дешай ерригa комплекс цхьана ювца еза яхаш йола, цхьайолча группашеи мехкашеи хьаувттаеш йола предложенеш реалистични яц. Цу районе тIом юха а ца хьайтара декхаро машара яхкара яц уж. ЦIаьккха а ях аз, бIунаш арадоахилга — алхха ше цаI машара йоаца, е торо йола решени я, из хIанз керттера, юкъмоттигера дош да.

Дунен тIа кIезига яц кхохкам хьахулийташ йола кхы тайпа проблемаш а, аьлар А. Н. Косыгина. Бакъдар аьлча, эггара хьалхарча аргIанна царех ба Вьетнамера тIом. Дунен тIарча дерригача прогрессивни низаша из тIом бехке бешехьа а, цхьаккха къамаьл а доацаш американски бIунаш Вьетнамера дIадоахилга халкъаша хьадеххашехьа а, тIом дIахо а беш латт. Вьетнамски халкъа духьала дIахо а агресси лоаттаю ВIашагIкхийттача Штаташа.

Тхо дог тийша да, вьетнамски лаьттан тIара агрессор дIаваххалца йолча хана кхыча мехкий агрессораштa духьала лоаттабу лира тIом вьетнамски халкъо социйтарг ца хиларах, хIаьта цу гIулакха цунна, шеко йоацаш, Советски Союзеи вокх социалистически мехкашеи, дунен дерригача прогрессивни низаша новкъостал а дергда. Тхона бIаргагу, дика дегIаена промышленность йоацаш, халача хьала тIа долча халкъо американски агрессорашта духьала турпаленца къовсам лоаттабеш хилар. Тхо дог тийша да, цу къовсаме вьетнамски халкъ котдаргхиларах.

Генеральни Ассамблея сессеца дувзаденна тхо укхаза хиннача хана президентаца Джонсонаца вIашагIлеттадуш хиннад тхо, хьалхагIа хоам баь хиннача тайпара. Советски Союзаи Америка ВIашагIкхийттача Штаташтеи хьашт дола дуккха дешаш дувцаш.

ДIахо, цу вIашагIлеттадаларах лаьца яь заявлени Iо а йийша, шийга даьча дуккхача хаттараштa жоп тийлар А. Н. Косыгина.

США президентаца хиннача беседашка диллача мишта мах бу Iа Гаргарча Малхбоаленерчеи Вьетнамерчеи перспективай, аьнна шийга даьча хаттара А. Н. Косыгина жоп делар: Гаргарча Малхбоаленера гIулакхаш дувцаш тхо вIаши дагадоалача хана г-н Джонсонаца барт вIашагIкхетанзар тха керттерчоа — израильски бIунаш сов чехка арадахара хьакъехьа. Цунна хетар сенах латт аьлча, из латт, Гаргарча Малхбоаленерча гIулакхашца дувзаденна долча дешай ерригача комплексага цкъа хьожаш цхьатарра хьажа везаш хиларах. ХIаьта тхона хет израильски бIунаш цар дIалийцача территореш тIара сов чехка дIадаха деза аьнна. Из хIанзарча хана эггара юкъмоттигера декхар да. Оаха вIаштIехьдаьккхар, СССР-еи США-еи кхыча мехкашцарча гIулакхий министраша Генеральни Ассамблея чрезвычайни сессе болх беш йолча хана Гаргарча Малхбоаленерча гIулакхашца дувзаденна долча дешаех шоашта хетачоа дIахо дагабувргболаш шоайла вIаши контакт хьаллоаттаелга.

Вьетнамски проблемах дар дийцача, аьлар цо вьетнамски дешах йолча СССР-еи США-й позицешка гучадаьлар барт вIашагIкхета гаьна хилар.

Генеральни Ассамблея хьалхарча кIиранна баь болх дика лаьрхIар Советски правительствана керте латтачо. Цу кIирагIа Генеральни Ассамблее къамаьлаш даьбех дукхагIа бараша Израила агресси бехке яь хилар, израильски бIунаш машара доазонал тIехьашка доахилга дIалийха хилар хьа а хайта, цо белгалдаьккхар. Израильски бIунаш арадахарах йола решени ООН-а тIаэца езаш хилар, хIана аьлча керда тIом хьарах бола кхерам боаллаш да из дош къоастаделга дIахо гоалар. Нагахьа санна дош бакъахьа долча тайпара цу оагIорахьа къоастадойя, тIаккха халкъий бокъо я моллагIча а паччахьалкхено, из йоккха е зIамига яле а. ООН-а решене яхар делгеи из кхоачашъелгеи хьадехьа.

А. Н. Косыгина аьлар, эггара хьалха Израила бIунаш машара доазонал тIехьашка доахилга вIаштIехьдаккха деза, цул тIехьагIа хьажа йиш хургья Гаргарча Малхбоаленера машар чIоагIбар духьа къоастаде дезача дешашка.

Советски Союзаи Америка ВIашагIкхийттача Штаташтеи юкъера гIулакхаш тоадалара перспективай хьакъехьа даьча хаттараштa жоп луш, СССР Министрий Совета Председатела аьлар: советско-американски гIулакхаш тоадаларга дагдаха хьашт дац Вьетнама духьала США-с агресси мел лелаеча хана. Цул тIехьагIа белгалъе йиш хургья СССР-ан США-неи юкъера гIулакхаш тоадергдолаш долча дешайи гIулакхийи йоккха группа. Царех лоархI оаха экономически бувзамаш, культурни бувзамаш дегIакхувлара дешаш, Iилмаи культураи даькъе обменаш яра дешаш. Вай паччахьалкхенашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара новкъосталах кхыча паччахьалкхенашца цхьана жоп корадоагIаргдар хIанз а тIехьа къоастаянза йолеи къоастае езаш дуненна хьалхашка латтеи йоккхий политически проблемаш къоастаяра.

Вьетнамерча тIемо толхаю Советски Союзаи Америка ВIашагIкхийттача Штаташтеи юкъера юкъмоттиг, йоахар цо дIахо. Цудухьа керттера дош сенах латт аьлча, из латт, США-с вьетнамски халкъа духьалара тIом соцабарах, Вьетнамера шоай бIунаш арадахарах.

ООН-а Генеральни Ассамблея чрезвычайни специальни сессех лаьца даьча хаттараштa жоп луш, А. Н. Косыгина аьлар, Iарбий мехкашта духьаларча израильски агрессе хьакъехьара советски резолюце проект Генеральни Ассамблея тIаэцаро хьал тоъал дика тоа а дергдар, цунах тIехьа тIайоагIача хана моллагIа тайпа а агресси хьоае доготтаргдарашка цIенхаштта хоам белга а хургдар. Цунах дика урок хургьяр агрессорашта.

Нагахьа санна оаха енна предложени ООН-а Генеральни Ассамблея тIаэцаре, Гаргарча Малхбоалене машар юхаметтаоттабара юкъе тоъал йоккха дакъа лоацаргдар, аьлар цо. Кхетадеш да, из практически кхоачашъярга Кхерамзлен Совет хьежа езаргйолаш хилар. ХIаьта, нагахьа санна из решени йоагIаш йолча оагIоно из кхоачашъе ца тигача, Кхерамзлен Советага гIолла санкцеш тIаяхьа езаргьяр цунна.

Советски правительствана керте латтачо иштта аьлар, противоракетни системах дола дош, массане а герз дIадаккхарах дола дош а лоархIаш, бIарча дувцара тIехьа да тхо.

Ядерни герз доаржа ца дара хьакъехьарча договорах лаьца аьлча, аьлар цо, оаха лоархI, цу даькъе чIоаггIа хIамаш карагIдаьнна хилар, хIаьта оаха дIахо а болх бу из проблема къоастаелга дIачакхдаккхар духьа. Советски Союза лов ядерни герз ца доаржадайтилга. Тхона хет, иштта из лови я Америка ВIашагIкхийтта Штаташи дунен тIара дукхагIа йола кхы паччахьалкхенаши, аьнна.

«Нью-Йорк пост» яхача газета корреспондента хьаттар: Аллилуевайна мукъалургбарий берех бIарс тохар дуxьа Советски Союзе юхаяха, е бераш-та мукъа лургбарий из йолча уккхаза, Америке дахка?

А. Н. Косыгина жоп делар: Цунца дувзаденна укх тайпара ала безам бар са: Аллилуева — морально чIоагIа йоацаш саг я. Из — цамогаш саг я. хIаьта миска хет, кхыча паччахьалкхенна духьалара шоай политически гIулакхаш кхоачашдар духьа цунах пайда эца гIерташ бола нах.

Из дIа-юха яхарах лаьца аьлча, цу тайпара дош тхона юкъе гIеттадац.

А. Н. Косыгина белгалдаьккхар советски герз Iарбий мехкашта лоаттадарах дола дош — из да Iарбий дуненнеи Советски Союзаи доагIаш дола дош. Гаргарча Малхбоалене машар юхаметтаоттабара хIанз керттера дош къоастаде деза: израильски бIунаш машара доазонал тIехьашка даха.

Къамий-кортамукъален тIемаш Советски Союзо хьаллацара хьакъехьа даьча хаттара А. Н. Косыгина жоп делар: нагахьа санна колониальни доал тIеракхоесар духьа къовсам а лоаттабеш. Къамий-кортамукъален тIемаш дойя, бакъдар аьлча, цу тайпара тIемаш оаха хьал а лоац. Лоацарг а да. Цу къовсаме тха дог-уйла шоаш кортамукъа даха гIерташ долча, колониализмана духьала латтача халкъашкахьа хургда. Тха оагIув массаза а цу халкъашкахьа хургба.

Советски правительствана керте латтачо дIахо белгалдаьккхар. Советски Союза хетачох, дерригача мехкий — зIамигачар а доккхийчар а — дунен проблемаш ювцачеи къоастаечеи, белгала аьлча Генеральни Ассамблее, дакъа лаца бокъо хилар. Шин паччахьалкхен — ВIашагIкхийттача Штатийи Советски Союзеи — цхьаккха тайпа диктатура дунен чу, бакъдар аьлча, хила йиш йолаш яц, хIаьта из тайпа уйла оаха цIаккха а хьаллоацарг йолаш а яц.

Дунен халкъашта юкъера машар хьаллоаттабара хьалхара бехктокхаме а дерригача халкъашка жоп дала дезаш а йола Кхерамален Совет йолаш я. Из я паччахьалкхенашта юкъе гIетташ долча довнашка хьежа езаш йола керттера орган.

А. Н. Косыгина дIахо аьлар: президентаца Джонсонаца къамаьлаш дечa хана оаха вIалла дийца а дац Iарбий дуненцара тхоай гIулакхаш. Из — Советски Союзеи Iарбий паччахьалкхенийи гIулакх. Iарбий дуненцара тха гIулакхаш геттара дика да. Iарбашта, Iарбий паччахьалкхенашта юкъе сий долаш я Советски Союз, хIаьта советски халкъаша чIоагIа сий деш Iарбий паччахьалкхенаш а я. Из сий оаха чIоагIа лелаергда дIахо а.

Доазол дехьара

ДУНЕН ТІА ЛОАРХІАМ БОЛА ДОКУМЕНТ

ВАРШАВА. (ТАСС). «Глос працы», «Жолнеж вольности» яхача газеташа бІарчча оагІош къоастаяьй КПСС ЦК Пленумо тІаийцача, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара хетадаьча Тезисий изложенена.

Газеташа белгалдоах, дІадахача итташ шерашка Октябрьски революце гІулакх исторе массе оагІорахьара тохкамбаь чакхдаьнна хилар.

ТОКИО. (ТАСС). Японски кепайоазоно шерра ара а доах, дашха а доашх КПСС ЦК Тезисаш. Цу Тезисаша цІаькха а тешал ду машаре дахара никъ нийсса чакхбаха лаьрхІа СССР хилара, яхаш белгалду «Иомиури» яхача газето.

Тезисаш Советски Союза арахьареи чухьареи политика белгалъеш дола документ санна дувц «Асахи» яхача газето, бакъду, Советски Союзо ше Вьетнамен Іарбий мехкийи халкъаш хьаллоацилга цар тІа цІаькха а хьахьокхаш хилар.

ЛОНДОН. (ТАСС). «Дунен керда тІом ца хилийта низ кхоачаргболаш чІоагІа да хІанз халкъаш» аьнна керте гІолла даьча йоазонпа кІал «Морнинг стар» яхача газето кепа техаб газет дешараштa долчча бесса «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу» аьнна арадаьха КПСС ЦК Тезисаш довзийташ бола ший московски корреспондента хоам.

«Дейли мейл» яхача газето белгалдоаккх, Тезисий ларде ядараш машаре дахара принципаш хилар а документо корта болаши сабар долаши хиларца шийна уйла тІаозаш хилар а.

БЕЛГРАД. (ТАСС). КПСС ЦК Тезисашка, язду «Борба» яхача газето, «Хьахьекхай пачхаьлкхен мехка экономикен легІаахара эггара лоархІамегІа долча дешаех йола парте позици. Цар тІа мах бу дунен халкъашта юкъерча гІулакхий, дунен тІа хулача революционни социальни процессий, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн боламерча гІулакхий. Газето белгалдоаккх, Советски Союз экономически общественни легІаккхувлача даьха доккхий толамаш Тезисашка бакъдаь хьахьокхаш хилар.

«Борбас» Тезисашта юкъера белгалйоаккх, машар бахьан долаш, империалистически агрессена духьала лоаттабеча къовсаме антиимпериалистически машар безен деррига низаш реакцени тІемаи духьала къовсам лоаттабар духьа вІашагІтохара тІаерзаь социалистически мехкий арахьара политика лоархІаме я яхаш йола моттиг.

ДІадахача 50 шера Советски Союз мел легІаенай хьахьокхаш йола сурт оттаду Тезисаша, йоах «Политика» яхача газето. Цу тІа дувц, йоах дІахо газето, дІахо мохк легІаккхувлара перспективаех. «Политико» язду, Тезисаш дІа бакъдеш махиллара, социализма коталои цунна карагІдаьнараши айхха, дувзаденна да пхьатарра бокъонаши къамий суверенитети хилара, вІаши гІойле йола гІулакхаш цхьана леладарен вежараша новкъостал дарен принцип ларде уллаш дола социалистически хьисанера дунен халкъашта юкъера керда гІулакхаш хьахиларца.

ПАРИЖ. (ТАСС). Парижски кепайоазоно, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара хетадаьча КПСС ЦК Тезисех хоам а беш, къаьстта уйла тІайохийт тІемен машарен проблемаех дувцаш йолча моттигашта. «Белгала аьлча, цу документо дагадохийт, — язду «Юманите» яхача газето, империализмо шийца тІема кхерам бахьаш хилар. Цхьабакъда, Тезисаша цІаькха а дагадохийт, Советски Союза арахьарча политикана ларде машаре дахара принцип уллаш хилар. СССР-а геттара дика хов, китайски метткІаьлеша из бехке маярра, машар «бехилга» пайдана доаца гІулакх долга. Цхьабакъда, фатальни тІом ца хилча йиш яц яхаш йола идея цо тІаэцаш яц».

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Нью-Йоркски газеташа кепа техай «Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу» яхача КПСС ЦК Тезисий изложени.

«Нью-Йорк таймсои» «Нью-Йорк дейли ньюсои» Тезисашта юкъера хьакъоастаю машаре дахара политикана Советски Союз тешаме хиларах дувцаш йола моттигаш. «Советски Союзерча парте лаккха мах бу ах бІаь шера карагІдаьннарий», — йоах «Нью-Йорк таймса» тІа керте даьча йоазоно.

СОФИЯ. Октябро дІадоладаьи СССР-е социализм котъяларца чакхдаьккхаи дола дуненна революционни эргалонаш яра гІулакх дІахо дихьад кхыча мехкий социалистически революцей коталонаша, белгалдоаккх «Работническо дело» яхача газето КПСС ЦК Тезисашта хетаяьча передовой статья тІа. Нагахьа санна Советски Союза уллув дІахьалхашкахьа сихха гІабоахаш дуккха социалистически пачхаьлкхенаш йолхе, нагахьа санна социалистически общество низ бола дунен система санна легІаухе, цо тешал ду Октябра гІулакх низ болаши дахаргдолаши хилара, цо юхь дІайолаяь исторически тенденни чІоагІъялара.

КПСС ЦК документа тІа, йоах дІахо газето, цІаькха а хьахьекхай империалистически агрессена духьалара машара гІулакх гал ца йоалаш а чІоагІа а хьаллоаттадеш йола а социалистически мехкийи дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламен барт-цхьоагІо чІоагІъяра, деррига демократически антиимпериалистически низаш кхотадара тІаерзаь йола а партеи Советски правительстваи ленински арахьара политика.

КПСС ЦК Тезисаш кепа теха арадахар бахьан долаш, йоах «Работническо дело» яхача газета передовой статья тІа, советски коммунисташкеп берригача советски нахаген меттел, берригача мехкий коммунисташкеи къахьегамхошкеи а кхоач сийлахьча юбилейца дувзаденна идеологически болх боаржабара массе оагІорахьара новкъостал дергдолаш дола низ бола герз. Советски нахаца цхьана болгарски коммунистийи Болгаре берригача къахьегамхойи дог уравттаргда Тезисаш тІа дІаязъяьча марксистско-ленински сийдача идеяшца.

СТОКГОЛЬМ. (ТАСС). КПСС ЦК Тезисашта шерра кепа тох шведски газеташа. «Свенска дагбладет» яхача газето, масала, белгалдоаккх, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама лекхаеех дувцаш дола документа лакъа. Газето Тезисаш тІара хьаязъяьй «Дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама эггара актуальнегІа йола проблема — марксизма-ленинизма принципий ларда тІа цун барт-цхьоагІо ІалашъелгІа» да, «лоархІамера проблемаш цхьана ювцара а чакхдоаха гІулакхаш цхьан бартана вІаштІехьдахара а йола тохкампа бакъъяь форма я коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъера совещанеш» яхаш йола положени.

МИШТА ХЬАХИННАБ ШАНА ОКЕАН

Шан океан хьахилара проблема тІа шоаш болх беш, тохкамаш дераш массаза а кхоачамболлаш кІоарга дух тІа бувлац шоаел хьалхагІарчарна довзача бакъдарашта, къаьстта а гаьнна хьалха дІаяхача замалахьарчарна.

ЙІаьххача хана СибарегІен къилбаседе саьрч леладари даьгІений хьали Іомадеш хила, цкъа ваьнна ца Іеш хІанзалца кІезига караерзаьча Норильскагара Хатангага кхаччалца, Хатангагара Диксонага кхаччалца йолча арене гІолла саьрчашпа чакхвувла, цу моттигашта тІагІолла самолеташца лела вийзар со.

Диксонагара денз Лена яха хий Шан океанах дІакхетача кхаччалца уллача Іалаьмате йоккхача арен тІарча фегара Іочухьежача эггара хьалхагІа бІарг тІаотташлар да дукха а дола Іамаш тай техача санна нийсденна къилбаседера къулбехьа хьал дараш хилар. Уж Іамаш керттерча даькъе гаьнна хьалха дІаяхача замалахьа хиш ихача хьарсамий мугІарегІа дадаш хиннад.

Дукха а болча Къилбаседе техкарашта моццагІе а хоенпай Азе а санна, иштта Къилбаседа Америке а Шан океана ерригача берда йисте гІолла яда Іалаьмате доккхийча хиш ихача хьарсамех юхейиса моттигаш. Цхьабакъда, хиш «тІехьашкахьа юхаухаш» хилар гучадаьккхар советски академик Владимир Обручев мара вац. Нагахьа санна хІанзарча ханара хиш — Обь, Енисей, Лена, кхыдараш къилбаселехьа ухаш дале, гаьнна хьалха дІаяхача замалахьара хиш укхаза вокх оагІора — къилбаседера къулбехьа ухаш хиннад.

Дукха хІама ца эшшаш азиатски континента юкъмоттиге гІолла дола доккха хий дола Енисей. Цуи къулбехьара лакъа гаьнна азиатски материка чудола, из низ бола хий Іодолалуча Саянски лоамашка дІа а кхоачаш.

ХІаьта шоллагІа хаттар. Фу хиннад континенташта, гаьнна хьалха дІаяхача замалахьара хиш къилбаседера къулбехьа ухаш, хІаьта хІанзарча ханардараш вокх оагІора — къулбехьара къилбаседехьа ухаш хІанад? ХІаьта малагІа «пайданера фиг» бола цу событей хьакъехьа ширача замалахьарча легендаша вайна юхебитар? Уж хьоаха па дича воалаш мича хул цхьаккха а хІанзарча ханара тохкамашлер.

Шан океан хьахилара хьакъехьара дуккха а материалаш Іомаярои земба-харои новкъостал ду ер вывозаш яра.

Нагахьа санна Отто Шмидта теоре малхара Лаьттан эггара чІоагІагІа йІовхала хьал е Лаьтта хьахилара хьакъехьа йола Канта-Лапласа къаьнара теори ларде лаьцача. Лаьтта эггара а чІоагІагІа полюсашкара шеллуш хьалена хилар лархІа йиш я. Долче. Лаьттан тІа духхьашхара материкаш полярнияраш хиннай.

ХІанз дІакъайлаьннача лоамий системашка гІолла цу гаьнна хьалха дІаяхача хана ихача хиша. Гучох, лаьха а хиннад дІаяхача замалахьара хи хьареамаш.

Геологех ховш махиллара, Таймырски ахгІайре а еррига Красноярски края. Иркутски областа. Якуте территори а чулоаца Іалаьмате йоккха аре къаьнагІча замалахьарча щита тІа улл. хІаьта цигара лоамий системна цунах дукха хІама па эшшаш шаьра моттиг хулийташ. селла еха а ехай. Гучох. хІанзарча ханара лоа улла Гренланди «Баьццара мохк» хиннача цу ханашка Лаьттан тІа, хьалхарча аргІанна Полярни материка тІа, дийна мел долча хІаманна эггара дикагІа аьттув бола хьалаш хила а хиннад.

Цхьабакъда, миллионаш шераш дІаяхад. хІаьта лаьттан шеддалара боарам полюсашка дІаккхаьчаб укхаза. елхаш йола тІоалад догІаш а доапаш. лоа хулача доазонга кхоачаш. Из хьашт мел а дукха хиларо юккера а цу материка лоамий система тІа шан лоамаш хьахулача кхоачадаьд. хІаьта цар сомал шелала полюсаш оалаш йолча районе 3—5 километр а кхы дукхагІа а сомал долаш хулача дІа а кхаьчад. Цу шан лоамий сомало шийдоалца дІах-дІахо сеттадеш чусеттадие даьннад Полярни материка юкъмоттигера дакъа.

Из бахьан долаш хиннаб ухаш долла хиш къилбаселера къулбеха ухилга соцача кхоачаду геоморфологически хувцам а. Цу хІаман масштабаш. Полярни материка юкъмоттигерча даькъа доалонел гаьнна арахьа а из холуш. селла Іалаьмате йоккхий хиннай. Гучох цу хана Лаьттано -хьа а хилийтад къулбехьара къилбаседехьа уха хиш. хІаьта мелача хи тоатолаш хІалак а хинна дІайоалаш латтача Полярни материка юкъмоттиге чуаха а доладеннад. Цу хиво йІовхалтела яьннай ша баьча континента.

Шоаш чусоттаьча материка чутеІача моттиге нийсденна шаш хьал тІа а дувлаш. сихденна даша доладеннад. Ша лоамаш дашаш хьахиннача хиво хьалхагІа материка полярни бога хьалдизад. хІаьта пул тІехьагІа Барабински лохаленга гІолла чакхдаьннад. Каспийски форд хьа а хулийташ.

Хий цу цхьаннахьа гІолла чакхдувлаш иха Іийнадац. Кхы а Іалаьмате доккхагІа хила мегаш шоллагІча хьа а кхоалагІчахьа а гІолла чакхдийнараш Гренланде лакхаленашта юкъе гІоллен хІанзарча ханара горол Архангельск йолча моттиге гІоллен ихад.

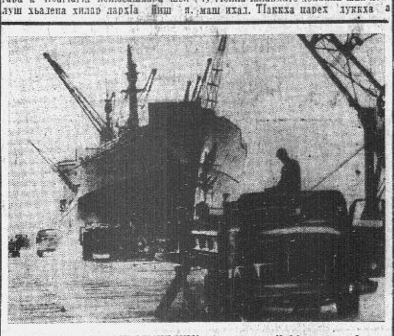
Цу геттара шерагІча шин тоатолачу гІолла Іалаьмате доккхий шан лоамаш ихад. ТІаккха царех дукха а хий хьахиннад. цу ханналца лаьттан шара тІа хинна континенташ а эргайоахаш. уж хІанзарча ханарча кунехьа а ерзаеш.

Лаьтта долаш хьадоагІача цу юкъедаь хІама хила мег наха «дуненна форд тІабадар» тардалийтари цхьан хана йолаш а хинна, мишта яьннай па ховш яйна дІаьннача Атлантидах дола легендаши.

СССР къилбаседе цу тайпара кхетаяро йиш хила а хулийт мишта даьннад а па ховш къайладаьннача Санникова Лаьттах лаьца долча легенда дух тІа довла. Шан океана ерригача берда йисте гІоллара а. гІайренаш тІара а. хІаьта кхыметтел Новосибирски гІайрений архипелагера Котельникова гІайре санна гаьнарча моттигера а кораяь Іалаьмате дукха мамонтийн кхы а хьалхагІарча замалахьарча хьайбайн Іалаьмате дукха тІехкаш яшха.

ДІаяхача ширача замалахьарча Къилбасела СибарегІен хиш ихача хьарсамий проблема духхьала хІамах кхетара е алхха теоретически хьашт долаш хинна Іац. Из боккха халкъа боахача лоархІам бола проблема я.

№ 68 йола «Комсомольское племя» газета, 10 июнь, 1967 ш.

ВЬЕТНАМА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. «Бакуриани» яха советски кема Хайфона порте Іодоассадеш латт.

МТИ—ТАСС сурт.

ДОТТАГІАШКА ХЬЕЖАШ ДА

Вайна махарра вежарлен Дагестане а хинна дукха ха йоацпаш пІабаьхкаб вай республика литератураи искусстваи викалаш. Цига шоай говзалаш гойташ хилар профессиональни а самодеятельни а артисташ. ХІаьта хІанз вайцига хьоашалгІа боагІа Дагестана литератураи искусстваи викалаш. Кхоана шоай доттагІий тІаэца кийча ба Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой.

Деррига а диъ ди мара дац дагестанцаша вайцига доаккхаргдараш. Цхьабакъда, цу доацача хана а шоай искусство йовзийта цар вІаштІехьдаргхиларах шеко яц. Дагестана творчески делегацена юкъе хургья е творчески коллективаш: иллеи халкареи Дагестански пачхаьлкхен ансамбль. Грознерча ЦхьоалагІча мая цІерагІча беша а республика районашка гІолла а шиъ выступленеш еш хургья из. Къилбаседа - Кавказе меттел ерригача Союзе а цІи хезза йолча «Лезгинка» яхача халхара ансамбла коллективо ший концерташ оттаргда Сунженски районни культура ЦІагІен Грознерча ЦхьоалагІча мая цІерагІча бешеп. Вокальни камерни группа хургья Серноводскеи цул тІехьагІа Дагестана композиторашпа цхьана Горагорскеи концерташ луш.

А. П. Чехова цІерагІча республиканиски библиотекеи МалгІабикеи дешараштa хьалхашка шоай дикагІйола произведенеш ешаргъя республике а цул арахьа а цІи хеза болча писателаша. Цул тІехьагІа республика журналисташца а вІашагІкхетаргба уж. ХІаьта Дагестана художникашеи писателашеи шоай дикагІйола произведенеш выставке хьокха лхаргъя.

Шоай литератураи искусстваи денош вайнига дІадахьа йоагІача Дагестански творчески делегацена юкъе ши бІаь гаргга саг хургва.

Хьежаш да тхо шуга тха хьамсара доттагІий! Марша доагІалда шо!

КЕРДАЧА ТАЙПАРА

Керда цІейши обрядаши тІехь-тІехьа шерагІа яржаш латт тха районе бахача наха юкъе. Укх деношка Наурски района Калиновски яхача станица культура ЦІагІа керда Іодаьча берашта торжественно регистраци йир. Плакаташца, лозунгашца, зигзашца хозъяь зал тІаик аьнна хьалйизар из обряд еча дакъа лаца баьхкача наха. Почетни карауле дІаоттар пионераш. «Бери нанеи» яха книжкай выставка яр зале. Ялх дезал бар цу дийнахьа керда бер дара событи язъеш. Музыка а лоkхаш керда даьча берий дай-ноаной даькъал а бувцаш обряда торжественни дакъа дІадолату станични Совета председатела. Цу событена хетаяь хьалхе шоаш кийчъяь монтаж еш пионераша. Цул тІехьагІа станични Совета секретара нов. Пименовас берий свидетельствашп керда Іодаьча берий цІерагІа дола памятни свидетельстваши дІадекъ. Вай коммунистически партеи пачхаьлкхенои берий еча йоккхача йоакхонах лаьца дувц памятни свидетельстваш тІа.

Дай-ноаной даькъал бувц гаргарча. бовзача наха, царна мах бола совгІаташи зизаши тел. хІаьта пионераша а шоай цІерагІ зизаши. открыткаши, октябрьски седкъаши лу дай-ноаношта.

Торжественно берашта регистраци а яь цар свидетельстваш дІадийкъа яьлча хІара керда ваьча кІаьнка тІера цхьацца нажи хІаьта йиІига тІера цхьацца березкеи йогІаш доттагІлен аллея дІа а егІа гаьнаш чІоагІъяллалца царна гІулакх лоаттаде вай аьнна зале гулбеннараштa предложени елар нов. Пименовас. Цо енна предложени массавар раьза а волаш тІаийцар.

Торжественни дакъа чакхдаьначул тІехьагІа керда даьча берий сийна доккха концерт оттадир культура ЦІен художественни самодеятельносто.

Уж санна йола обрядаш чакхъяьннай укх деношка районни культура ЦІагІа, В. И. Ленина цІерагІча винсовхозеи С. М. Кирова цІерагІча совхозеи клубашка.

А. МОРОЗОВА,
Наурски района культура отдела заведующи.

СИНОПТИКИЙ ПРОГНОЗАШ

ИЮЛЬ—АХКАН ЮКЪ

КъьагІа хьеж малх, дІайхагІа хуле а лоацлу денош. ЧІоагІа дІоахлу фаьтта, пахлу океанашкарча, фордашкарча, Іамашкарча хин температура, фо а дІоахлу. Хи тІара гІетташ дукхагІа сигала ух Іи, хІаьта долче, хьахул догІан морхаш, чІоагІа догІаш делх, цкъаза ша а тох. Халкъа юкъе йоачай бутт оалаш ба июль, йІаьха ца латташи/ чІоагІеи хул йоачаш.

Мишта хургба укх шерара июль? Іалаьмате бІайха хургба **Советски Союза ерригача европейски территоре тІа,** температура массазарчул 1— 3 лакхагІа хургья. Хьалхара иттди декъалучеи диълагІча пятидневкеи, хІаьта къулба-малхбоалене — шоллагІча пятидневкеи дикка йІовхлургья, ртутни столбико къилбаседене хьахьокхаргья 21 — 26, центре — 24 — 29, Белоруссе — 23—28, Украине — 27—32, хІаьта малхбоаленеи къулба - малхбоаленеи — 32 —37, цхьаццайолча моттигашка 40 а. КхоалагІа декада декъалуча хана морхаши йоачани тІаяхьаргья михаша, хІаьта цхьаццайолча моттигашка царца цхьана шелал а: бийсашка къилбаседене 7—12, юкъерча оаса тІа 9—14, къулбехьеи къулба-малхбоалехьеи 13 — 18 градус мара хургьяц йІовхал. Ды а къувкъаш лоацца делхача догІаша йІовхал лаьгІъергья хьалхарчеи шоллагІчеи декадай цхьадолча деношка а. Бетта 60 — 90 миллиметр а хІаьта цхьаццайолча моттигашка кхы дукхагІа а йоачаш хургья.

Прибалтике — боаррамагІа йІовхал а йолаш, догІа а делхаш: бийсанна 11—16, дийнахьа — 14—19, хьалхарча декадеи диълагІча пятидневкеи цкъаза мара 25—27 градус ца хулаш. КхоалагІчеи пхелагІчеи пятидневкашка баьде-тайшача морхаша къайлайоаккхаргья сигале, догІаш делхаргда.

Украиней Молдавеи — хьалхара, шоллагІа, кхоалагІа декадаш кхоачалуш седкъий долча бийсаштеи дІайхача деноштеи меттел тоъал чІоагІа шеллургда фо кхоалагІчеи пхелагІчеи пятидневкашка. Ды а къувкъаш, догІаш делхаргда массанахьа а, дукхагІча дакъе хьалхарча, кхоалагІча декадашка.

Крымеи, Кавказеи, Іаьржача форда йистаца — юкъ-юкъе йоачаш а хулаш, малх а хьежаш ха латтаргья, йоачаш йІаьх а ца луш. ШоллагІча декадеи бутт бовши кІезиг-дукха морхаш йолаш, екъа, дийнахьа 27 — 32 а вокх юхейисача хана 23—27 а градус йолаш хургья, кхоалагІа декада декъалуча хана бийсанна фо шеллургда 12 — 13 градус йІовхал мара йоацеш.

Малхбузен СибарегІа — къулбамалхбоалехьа йІайха а екъа а хургья хьалхарча декаде, хІаьта къулбамалхбузехьеи кхоалагІа декада долалуши дийнахьа 23 — 28. Вокх юхейисача хана юкъ-юкъе екхан а отташ догІа а делхаш, шийла фо а долаш хургья, бийсанна 6—11, хІаьта къилбаседехьа 4 градус.

Казахстана малхбоалехьа цхьан перрагІа йоацаш ха латтаргья, догІа а делхаш, ды а къувкъаш, чІоагІа мух а хьеккхаш. Центреи малхбузехьеи юкъ-юкъе мара догІа делхаргдац, цхьабакъда, дом гІеттабеш мух хьекхаргба каст-каста. ЙІовхал кІезиг-дукха лаьгІлургья июль бетта хьалхарча декадеи 17—23-ча деношта юкъеи, малхбузехьа 14—17 а 27—29 а деношка, температура бийсанна 15—20, центре — 12—17, къилбаседехьеи малхбоалехьеи 7—12 градусага кхоачаш вохъеннача хана.

Средни Азе, — массаза а санна, кІезиг-дукха морхаш а йолаш, дукхагІа йолча районашка екъа ха латтаргья. Каст-каста ды а къувкъаш догІаш делхаргда Киргизе, Памире, Фергански атагІа, Ташкентски областе. Туркменера, Таджикистанера, Узбекистанера йІовхал 36 — 42, Киргизе 28—33, Малхбоалеи Памиреи Тянь-Шанеи 19—24 градусага дІакхоачаргья. ЙІовхал лаьгІлургья кхоалагІчеи пхелагІчеи пятидневкашка бийсанна 14—19 градусага кхоачаш.

Малхбоален СибарегІа — гІийла догІа а делхаш, ды а къувкъаш цхьан перрагІа йоацаш ха латтаргья каст-каста къилбаседехьара фо доагІаш хиларца хьалхарча шин декаде бийсашка 3—8 градусага кхоачаш лаьгІлургья йІовхал, цхьаццайолча моттигашка нулага а кхоачаш, кхоалагІча декаде тоъал йІоахлургья, дийнахьа 27—32 градусага кхоачаш.

Дальни Востоке — дукха эргаш хургьяц. ШоллагІеи кхоалагІеи декадаш декъалуча хана йІайха хургья, дийнахьа 25 — 30, цхьаццанахьа 34. ШоллагІчеи кхоалагІчеи декадай хьалхарча деношка бийсанна 5 — 10, Амурски областеи Хабаровски краеи къилбаседенгахьа — 1—6, цхьаццайолча моттигашка нула гаргга. Магадански областе минус 3. Бетта юххьерча деношка, кхоалагІчеи пхелагІчеи пятидневкашка малх болаш лаьттача деношта меттел диълагІчеи ялхлагІчеи пятидневкашка морхаш йолаш, догІа а делхаш, ды а къувкъаш ха оттаргья.

Хая РАФАИЛОВА,
СССР Гидрометеоцентра Іилман болхло. [АПН].

ДЫНАХ ДОЛА ДІАДАХАИ

ХІАНЗАРЕИ ХІАМАШ

ИСЛАМО МАГИЙТАЦ...

О. БОЛЬШАНОВ.

1965 шера Ширван-шахий дворецe Бакурча археолога сога хьахьекхар музее яла, Іарбий меттала тІагІолла даь йоазув а долаш йола кхеран фриза гаргаш. Цхьяраш тІа хІанз а гуш дар хьайбай цІрча сибаташ, хІаьта са новкъоста чІоагІа бакъ а деш йоахар бусалба ды цу хана Апшероне кІезига баьржа хилара дола тешал да из, — «ховш мадарра» исламо мога мича лу дийнача хІамай сурташ дехка.

Цкъарча юхьига боккъала а хеталала тарлу, бусалба халкъий искусствера скульптуреи сюжетни живописи геометрически, баьцовгІай, алапий орнамент кот а яьнна юстаркхессай аьнна... ХІаьта а, бусалба наьха искусства вайна гойт эхь хеташ санна йоазонийи орнаментийи догамашта юкъе хьуладенна доахка дийхха хьайбай сурташ гайта ца Іеш, пенаш тІа дийхка сурташ а книжкай башха-дика миниатюра а, кхыметтел оакхарий доадеш боахкача чарахьийи а чен тІа багІача наьха а сакъердаме сурташ тІадийхка бронзаи топпареи Іалаьмате дукха пхьегІаш а.

Искусствоведашеи археологашеи юкъ-юкъе дувц вайна уж антифеодальни, антиисламски тенденцеш я яхаш. ТІаккха ма тамаш я цу тайпара сурташ цхьа лоадамбоацача пхьегІаш тІа а ца хулаш, езача пхьегІаш тІа хулаш хилар, ахархой цІалташка а па хулаш, халифий дворецашка хулаш хилар. ХІаьта халифаш антифеодальни е антиисламски уйлаш йолаш ба ала хала ма дий.

Гучох, иштта атта а дац довзаш долча «исламо магийтац»... яхача дешай дух тІа вала. Кхыдола дынаш а санна, ислам хана йІоахала хувцалуш хиннаб, хувцалуш хиннад изобразительни искусствапара цун гІулакхаш а. Цудухьа бусалба ды арабаьлча денз хьайоагІа ханаш хІараяр къаьст-къаьста ювца еза.

Эггара хьалха КъорІага хьожаргда вай. Из цхьатарра деза да массе хакарча а массе тайпарча а бусалба наха. Иштта дезача книжка тІа живописах дувцар закон хургдар.

Цхьабакъда, мел чІоагІа маІан деш КъорІа дийшача а цу хьакъехьа аьнна цхьаккха хІама корадагІац цу тІара. Скульптура могаац ала йиш йолаш йолча алхха цаІ мара йоацача стиха тІа аьинар укх тайпара маІан долаш да: «ХІай шо, даьлах тешараш! ЧхьагІар, майсир[1], (картех ловзар), жертвенникаш, тІаькаш, — шайтІах диса гІулакхаш да. Лораделаш царех, — праз долаш хила а мег шо!» (5:92).

Къаьнарча эрсий метталарча а цхьайолча европейски а КъорІа переводаш тІа «жертвенникаш» яха дош «кумираш» аьнна перевод яьда, цудухьа хеталора цу стихо скульптура могийташ яц аьнна. ХІаьта хІанз цхьаккхе а шекваи «ансаб» («жертвенники») яхача деша маІан Іарбаша - язычникаша корта бетташи сагІаш деши хинна лоамаш чхараш е тІой хинна хиларах. Маккара Іаьржа кхера. исламо кхы цул дезагІа хІама ца лоархІаш бола из кхера а хиннаб иштта цу тайпарча «ансабех» цаІ, цхьабакъда, из Маккарча ший мехкахошта болча тоама Мухьаммада дІа ца боаккхаш битаб, цунна хІанз а корта бетт зерате ухаш болча наха.

Европейски Іилмахоша хІанз массане а цхьатарра лоархІ, юххьацна ислам хьаарабаьннача хана, Мухьаммада а из дІаваьлча эггара хьалха цун метта эттарий а хана, наьхеи хьайбайи сурташ дехкарах аьнна цхьаккха а хІама хиннадац. Нагахьа санна еза лаьрхІа корта бетташ хІамаш уж хинцаеце. Кхы тайпа да хІанзарча Іарбий истор僅кашта хетар. Царна хетачох, КъорІа тІа сурташ дехкар ца могадеш духхьал хьааьнна хІама деце а, дика лоархІаш хинняц уж. Идола корта беттилга юха юкъедалар кхераш, цудухьа да исламо уж памогадр а.

Іарбий Іилмахоша из бакъду хьадисашка гІолла, Мухьаммада яьхарашка а леладаьрашка а гІолла. Уж малха даьннад пайхамар венначул тІехьагІа правови, этически, обрядови хьакъехьара гІулакхаш дувцаш — цхьаккха а хІама дисадац КъорІа мара, хІаьта цу тІара дараш кІезига хиннад. Цигга «хьадагалувца» дийзад Мухьаммада дийцараш.

Пайхамарах дола хІамаш тІехьаьнна дика ховш бараша, шоашта хетачох, бакъдолча хьадисий ялх сборник оттадаьд IX-ча бІаьшерене. Цар кхы хоамаш тулдаьдац. цхьабакъда, ялх сборника комментареш дукха дэъяьй. «Бакъдолча» 40 эзар хьадиса юкъе да суртехи уж дехкачарехи Мухьаммада хийттар дувцаш дараш а (дагадоххарах аьлча, художникашта бехк бу хІама кхолла гІерташ уж хиларах; кхоллаш вар цхьа АллахІ мара хила йиш яц, хІаьта цунна къовсавалар доккха къа а да). Ераш да масала лоаладу цу тайпара дола массехк хьадисаш (сборник оттадаьчунга хоамаш хьанга гІолла кхаьчад а уж дийцарий цІераш тІайола хьалхара дакъа доапаш):

1. аьннад пайхамара: «Малайк чудагІац жІалий сурташи чудолча цІагІа»;

2). аьннад пайхамара: «ТІаккха аргда царга: оашош хьакхеллачоа са чудолла, хІаьта царна могаргдац»;

3). Муслима иштта аьлар: «Йасар ибн Нумейрарцига (Халифа Іумара казначей)[2] даха тхо долаш, карнияза тІа йийхка скульптурни фризаш бІаргайра тхона. тІаккха Масрука цигга аьлар: хезад сона Іабдаллахьа дувцаш, хезад сона пайхамара оалаш: белгала бакъдолаш, къематдийнахьа массаненачул чІоагІагІа таІазар дергда АллахІа сурташ дехкараштa» аьннача Муслима дешащцара;

4). аьннад ІаІишата (пайхамара дукхагІа езаш хинна сесаг): «Наькъа вахачара цІакхаьчавар АллахІа вайтар, хІаьта са корага уллаш сурташ тІадола кІада дар. АллахІа вайтачоа из бІаргадайча, эттІадаь Іо а кхесса, аьлар цо: «Къематдийнахьа берригача нахачул чІоагІагІа Іазап дергда АллахІа кхоллам футтар бераштa». Йоах ІаІишата: «ТІаккха аз цунах цаІ е шиъ гІайба бир».

Нагахьа санна Мухьаммада дешаш хьадисаша нийса хьалувце, дийнача хІамай сурташ дехкилга ца могийташ хилар исламаца цхьана хьахинна хилар бакъде дезаргда, цхьабакъда, мичча бесса дале а, КъорІа тІа хьоахадаь хІама дац цунах. Цхьабакъда, Іилмахоша-исламоведаша дуккха ха хьалхагІа денз хьахьекхад, дуккха хьадисаш пайхамар венна дикка ха яьнначул тІехьагІа отталаь хилар. Масала, лакхе вай дийцача хьадисех хьалхардар юххьанцарча ислама тІа хила йиш йолаш хиннадац, хІана аьлча цу хана жІалех цІена доаца хьайба лоархІаш хиннадац Іарбаша. Цхьаццадола вож хьадисаш а иштта нийса ца доагІаш да ислам арабаьннача хьалхарча шерашкарча Іарбий вахарах ховш долча хІамашца. Цхьабакъда, халахете а, хьадисаш дерригаш а дац из тайпа критика е йиш йолаш.

Цхьаькха никъ-м ба — уж дувцараш малаш ба хьажар. Хьадисаш гулде болабеннаб Мухьаммад веннача́чул тІехьагІа 20 — 30 шу даьннача гІолла, цкъаза Араве доазонел арахьа а. Фантазена тІера бола нах а хиннаб дувцараш ядерашта юкъе. ДухтІавала дог оттийташ да цхьа хІама: Абубакар (Мухьаммада эггара хьамсарагІа вола доттагІа) санна болча наха дийцараш 142 хьадис мара дац, Іаьлас (Мухьаммада пейпас) — 536, валадехьа кхо шу хьалхагІа мара Мухьаммад бІарга ца вайнача Абу Хьурейры яхачо — 5374! Деший сакъердаме? Абу Хьурейре ханарча наха цо дика вовзаш хиннав, хІаьта дувцачох ца башаш а хиннаб. Цкъа хьаттад цунга: «Пайхамара аьннад хьога из е хьай кисара хьайицад Іа из?». Гучох, из цунга хетташ хиннараш из бакълуйлений ха йиш йолаш хинна хургболчоа тара да, тІаккха мукІарал даьд цо: «Сай кисафа хьайицад». Цхьабакъда, Мухьаммадаца шийхиннача къамаьлех лаьца дувца из волавелча кхыметтел ший мар цул а дикагІа вовзаш хиннача ІаІишата а из къарве хала хиннад. Цу хабараштa къаьстта шаьрвеннав из Мухьаммадана оагІув хинна дукхагІа бараш байначул тІехьагІа. Боккъонца Абу Хьурейре ханаца нийслуш да массехк хьадис а.

Хьадисаш — чІоагІагІа тешаме боаца хьаст хиларах, цар дувца хоамаш кхыча наькъаца тахка дезаш дар. Ислама хьалхарча итташ долча шерий истори а иштта багах дувцараштa тІадегІа тІехьагІа дІаязлаь да. цудухьа из тарлу дІахорча шерашка наха дувцаш-дувцаш бакъдолчун тІара даьхача дувцарий, вешта аьлча, цу хьадисий влиянех харцахьдаьккха хила. Цхьабакъда, нагахьа санна, из ишта доллашехьа а. исторически источникаш хьадисий традицешка диллача нийса ца йоагІаш яле, теша везар. гучох, белггала уж источникаш я.

Мухьаммада ший а цукъа гаргагІа лаьттача асхьабий а хинна хиннай цІелгех йоахкаш хьайбай, наьха, оалхазарий сурташ тІадола чІовгаш. Из-м тамаш а яц — цар лелаяь дукхагІа йола хІамаш Иране е Византе хьаль хиннай. Хьадисаша а йоах, сурташ тІадола занавес дІадаккха аьнна цкъа приказ деннад Мухьаммада, тІаккха эттІадаьд из. Долче, уж тайпа кІадаш цун цІагІа долаш хиннад-кх. Мухьаммада цІагІарча живописех хьоахадаь хІама дац, цхьабакъда, цунах хІама гучаладац — цу хана живописцаш хиннабац Араве.

Пенаш тІа даь йоазош Мухьаммада бІаргадайнад Маккарча Кааба яхача храма чу. Чура библе тІарча цхьан сценай сурташ тІадаь хиннай из храм. Царел совгІа, цу чу дилла хиннад бер мархІа а доаллаш латтача Іиса пайхамара наьна Марема сурт. Мухьаммада приказ деннад Марем йита вож сурташ дІадаха аьнна. ТІаккха из, сурташта шоашта духьал а воацаш, цар сюжета духьала хиннав-кх. Вож юхейиса живопись а мича йоаккхаш хиннай но дІа ИбрахІам тІаьскашпа поал хехкаш вагІаш виллав аьнна шийна хетаденна мара, хІаьта из ишта вилла хилча, цуннэ хийттачох, художник лаьла цаІ веш волча пайхамара язычески оамалаш хьеха безам болаш хиннав.

(ДІахододар хургда).

«Наука и религия» яха журнал № 5, 1967 шу.

[1]. Шокъ тІайодаш дола ловзар.

[2]. Халифа Іумара назначей.

ХАОТТАМ

Тахан республикеи Грознеи гІолла морхаш а йолаш малхбоалехьара гІийло мух а хьекхаш хургья. Республике 21—26 градус Грозне 23—25 градус йІовхал латтаргья.

Кхоанеи ломмеи республике морхаш а йолаш хила тарлу. 30 июне республика цхьаццайолча моттигашка ды а къувкъаш догІа а делхаш хила тарлу. Бийсанна 13—18 градус дийнахьа 23—28 градус йІовхал хила мег.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктохкама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05196, Заказ № 3232,